

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Katarina Keržišnik Križnar

Posvojitev partnerjevega otroka v istospolnih partnerskih skupnostih

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Katarina Keržišnik Križnar

Mentorica: doc. dr. Barbara Rajgelj

Somentor:izr. prof. dr. Damjan Lajh

Posvojitev partnerjevega otroka v istospolnih partnerskih skupnostih

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Iskreno se zahvaljujem mentorici doc. dr. Barbari Rajgelj za vse nasvete, popravke ter za vlivanje poguma, ko mi je zmanjkalo idej. Prav tako se zahvaljujem somentorju izr. prof. dr. Damjanu Lajhu za vso pomoč in vzpodbudo. Obema hvala za odzivnost in za hitre povratne informacije.

Pričujoče diplomsko delo bi težko nastalo brez pomoči mojih sogovornic, zatorej iz srca hvala, da sta bili z menoj pripravljene deliti svoje mnenje in mi razkriti določene podrobnosti iz njunega družinskega življenja.

Hvala Katarini Rojko za nesebično pomoč in konstruktivne komentarje.

Zahvaljujem se tudi staršem, ki so mi študij omogočili, ter nenazadnje tebi Samo, ki v moji odsotnosti skrbiš za najino družino in to ne samo v času pisanja diplome.

Diplomo posvečam babici Ivanki in babici Zlati.

Posvojitev partnerjevega otroka v istospolnih partnerskih skupnostih

Piše se leto 2016 in posvojitev otroka s strani istospolnega para je še lani decembra razburila marsikaterega državljana in državljanke Slovenije. Na referendumu v decembru 2015 je večina odločila, da istospolni pari ne morejo skleniti zakonske zveze in s tem tudi ne morejo posvojiti otroka. Pripravo na referendum so spremljala številna soočenja različnih mnenj, kjer smo lahko slišali marsikaj, kar me je privedlo do razmišljanja o tej temi. Ker pa Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih iz leta 1976 v četrtem delu, kjer ureja posvojitev, ne omenja spolne usmerjenosti osebe, ki lahko posvoji otroka, je že jeseni 2011 ženska prvič posvojila otroka svoje partnerke. Namen diplomskega dela je preveriti, kako družba danes sprejema istospolne partnerje z otroki, kakšni so pogoji za posvojitev partnerjevega otroka v istospolnih skupnostih, s kakšnimi težavami se srečujejo istospolni partnerji in otroci v postopkih enostranske posvojitve ter kaj o razvoju otrok v družinah staršev istega spola ugotavlja stroka.

Ključne besede: posvojitev, homoseksualnost, socialno starševstvo.

Adoption of partner`s child in same-sex partnership households

It is year 2016 but adoption of a child by a same-sex couple still upset many Slovenian citizens at the end of previous year. In December 2015 the most voted that same-sex couples cannot get married and therefore cannot adopt a child. Referenda preparations were accompanied by many confrontations of different opinions and a lot was said that led me to begin thinking about this topic. Slovenian matrimonial law from 1976 does not mention sex orientation of adoptive parent in part four where adoptions are covered, and that is why in autumn 2011 a woman adopted her same-sex partner`s child for the first time. The purpose of this degree is to investigate how society nowadays accepts same-sex partners with children, which conditions must be met in order to adopt a partner`s child in same-sex partnership households, what kind of difficulties same-sex partners and children face in step-child adoption procedures and what experts found out about children development in same-sex households.

Keywords: adoption, homosexuality, social parenthood.

KAZALO

1 UVOD	7
1.1 Cilj diplomskega dela	7
1.2 Hipoteze	8
1.3 Metodologija	8
2 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	10
2.1 Posvojitev	10
2.2 Socialno starševstvo	11
2.3 Partnerska skupnost / partnerska zveza	12
2.4 Mavrična družina	13
3 ZGODOVINSKI RAZVOJ IN OBLIKE POSVOJITVE	15
3.1 Zgodovinski razvoj	15
3.2 Oblike posvojitve	16
4. VSAKDANJE ŽIVLJENJE ISTOSPOLNIH DRUŽIN	21
4.1 Družina in starševstvo v postmoderni družbi	21
4.2 Zaton zakonske zveze in nove družinske oblike	21
4.3 Statistika o družinskih oblikah danes	23
4.4 Družinsko življenje danes	24
4.5 Mavrične družine v Sloveniji	25
5 ENOSTRANSKA POSVOJITEV V ISTOSPOLNIH SKUPNOSTIH	30
5.1 Pravni viri	30
5.2 Pogoji za posvojitev	32
5.3 Posvojitev v istospolni partnerski skupnosti glede na pravne vire	34
5.4 Postopek enostranske posvojitve	36
5.5 Enostranska posvojitev v istospolnih skupnostih v številkah	37
5.6 Težave pri enostranski posvojitvi v istospolne partnerske skupnosti	40
5.6.1 Razlikovanje v zakonodaji	40
5.6.2 Diskriminacija in soočanje z njo	41
5.6.3 Težave v socialnem delu	44

5.7 Analiza intervjuja: primer, kjer je socialna mama posvojila biološkega otroka svoje partnerke	46
6 UGOTOVITVE.....	50
7 SKLEP	53
8 LITERATURA	55
Priloga A: Transkripcija intervjuja para istospolne skupnosti	58
Tabela 4.1: Poroke v Sloveniji - število porok po letih.....	23
Tabela 4.2: Živo rojeni otroci zunaj zakonske zveze v Sloveniji.....	24
Tabela 5.1: Družine v Sloveniji po tipu družine in povprečnem številu otrok	38
Tabela 5.2: Število vpisanih posvojitvev v Matični register	39

1 UVOD

Vse bolj se zavedamo pomena človekovih pravic, saj se lahko vedno več manjšin na videz enakopravno udejstvuje v družbi in življenju na sploh. Tako smo v razvitem svetu odpravili suženjstvo, ženske so dobile volilno pravico, na nezakonske otroke pa se ne kaže več s prstom. Čeprav je danes jasno, da homoseksualnost ni bolezen in ne motnja, so istospolno usmerjeni še vedno močno diskriminirani ali vsaj prezrti. Kot smo ugotovili v tem diplomskem delu, jih nevidne dela celo zakonodaja.

Uvodnemu poglavju diplomskega dela, v katerem so poleg ciljev in metodologije opredeljene tudi hipoteze, sledi poglavje, ki zaradi lažjega razumevanja obravnavane tematike opredeli temeljne pojme. Nato so predstavljeni zgodovinski razvoj in oblike posvojitve. V petem poglavju se delo osredotoči na istospolne partnerske skupnosti, ki v šestem poglavju nato preide v pregled enostranskih posvojitvev v takšnih skupnostih. V tem poglavju delo predstavi tudi pravne možnosti enostranske posvojitve za istospolne pare, povezane postopke posvojitve partnerjevega otroka v istospolnih partnerskih skupnostih in težave v takšnih postopkih. Preko intervjuja lezbičnega para, kjer je ženska posvojila biološkega otroka svoje partnerke, se preveri dejansko stanje. Sledi še poglavje z ugotovitvami in sklep.

1.1 Cilj diplomskega dela

Diplomsko delo skuša opisati, kakšne so realne možnosti istospolnih partnerjev za enostransko posvojitvev otrok. Z analizo obstoječih pravnih virov išče pravne možnosti za enostransko posvojitvev otrok v istospolnih partnerstvih in z analizo sekundarnih virov, to je z opisom že narejenih raziskav, preverja dejansko stanje. Ugotavlja se, ali so istospolni pari enaki heterospolnim parom, ko govorimo o enakosti pred zakonom v Sloveniji na področju enostranske posvojitvev otrok in ali je sodobna družba odklonilna do homoseksualnosti in če, kako se istospolni starši znajdejo v njej.

1.2 Hipoteze

Hipoteza 1: Večina Slovencev še vedno verjame, da je edina prava družina takšna, ki jo sestavljajo zakonca, ki sta biološka starša in njihovi otroci, čeprav je takšna družinska oblika v zatonu.

Hipoteza 2: Postopek enostranske posvojitve otrok je za istospolne partnerje enak kot za raznospolne.

Hipoteza 3: Mavrične družine, kamor spadajo tudi družine, kjer so bili posvojeni otroci istospolnega partnerja, se razkrivajo šele v zadnjih letih in tako se tudi družba šele privaja na pojav mavričnih družin.

1.3 Metodologija

Hipoteze glede stanja posvojitve partnerjevega otroka v istospolnih partnerskih skupnostih so oblikovane z izkustveno vsebino, saj so vezane na eksistenco določenih resničnostnih pojavov in so s tem omejene glede na prostor in čas (Toš in Hafner-Fink 1998, 67–69).

Za preverjanje prve hipoteze bomo uporabili metodo analize javnomnenjskih raziskav ter rezultatov referendumov iz leta 2015, ki bodo pokazali prepričanja tistih, ki so se ga udeležili. Analizirali bomo tudi druge že izvedene raziskave.

Z analizo primarnih virov torej virov iz zakonodaje in sodne prakse in z analizo sekundarnih virov, bomo preverili drugo hipotezo.

Tretjo hipotezo bomo potrdili oziroma zavrnili na podlagi ugotovitev iz analize in interpretacije sekundarnih virov in s pomočjo polstrukturiranega intervjuja

istospolnega para, kjer je socialna mama posvojila biološkega otroka svoje partnerke. Z intervjujem bomo ugotovili, ali v njunem primeru že opisano in ugotovljeno v drugih raziskavah drži. Uporabili bomo odprta vprašanja, saj želimo izvedeti čim več o njuni izkušnji. Intervju bomo posneli in skoraj v celoti transkribirali.

2 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

Zaradi lažjega razumevanja teoretičnega dela pričujoče naloge v tem poglavju predstavljamo temeljne pojme.

2.1 Posvojitve

Vsaka stroka, ki je udeležena v proces posvojitve ima svoj pogled na posvojitve in tako obstajajo tudi različne definicije posvojitve. Pravna definicija, kot jo oblikuje Rajgeljeva (Rajgelj 2014, 3) pravi, da je posvojitve postopek, v katerem se po pravni poti vzpostavi starševsko razmerje med otrokom in odraslo osebo, ki ni njegov biološki starš. S posvojitvijo pride do trajne oblike socialnega starševstva (Rajgelj 2014, 3).

Sociološko definicijo pa poda Zavirškova, ki pravi, da je posvojitve intimno dejanje zakonskega ali zunajzakonskega para ali osebe, ki posvoji otroka in je kompleksen, vseživljenjski proces. Gre za pravno-formalni proces, postopek pa izvajajo socialne službe, ki jim država podeli mandat za izvajanje le-tega. »Posvojitve je metoda, ki ustvari pravno-formalno vez med otrokom in starši, ki ni obstajala ob rojstvu otroka« še navaja (Zaviršek 2012a, 25).

Govorimo o socialnovarstvenem ukrepu države, kadar otrok ostane brez staršev ali, kadar ti zaradi kateregakoli razloga prenehajo skrbeti zanj. Zavirškova pravi, da je posvojitve trajna oblika varstva, kjer nastane med ljudmi, ki otroka posvojijo in otrokom, ki je posvojen, enako razmerje kot med drugimi biološkimi in nebiološkimi starši in otroki (Zaviršek 2012a, 25–26).

Poimenovanje osebe, ki je posvojila otroka, se je skozi čas spremenilo. Sedaj se uporablja različne besedne zveze oz. poimenovanja, npr. starš ali družina. Osebo, ki je posvojila otroka se je v preteklosti pogosto imenovalo »posvojitelj«, vendar je po načelu, da je treba dati prednost poimenovanju človeka, ne imenujemo več tako, razen v

primerih neposredne navedbe zakonske določbe. Z besedno zvezo poimenujemo oba spola in se tako izognemo seksizmu v jeziku (Zaviršek 2012b, 23).

Tudi poimenovanje osebe, ki je posvojena oz. otroka, ki je posvojen, se je spremenilo čez čas. Osebo, ki je posvojena in je bila v preteklosti pogosto poimenovana kot »posvojenec« prav tako zaradi načela, da je potrebno dati prednost poimenovanju človeka, ne imenujemo več tako, razen v primerih, ko neposredno navajamo zakonske določbe. Tudi ta besedna zveza vsebuje poimenovanje za oba spola, zato se s tem izognemo seksizmu v jeziku (Zaviršek 2012a, 23).

2.2 Socialno starševstvo

Zavirškova definira socialno starševstvo kot razmerje med odraslim in otrokom, ki izhaja iz dolgotrajnega, socialnega, ekonomskega in čustvenega odnosa skrbi in navezanosti, znotraj katerega odrasli opravlja starševske funkcije ter ima tako starševske dolžnosti kot pravice. Socialno starševstvo lahko nastane na tri načine (Zaviršek 2012b, 31–32) in sicer:

- kot pravno-formalni odnos reguliran s strani države; sem se šteje posvojitev;
- kot razmerje med starši in otroci, ki je brez pravno-formalne povezave in temelji na intimnem razmerju med odraslim in otrokom; sem se prišteva obliko starševstva v mavričnih družinah in obliko zunaj zakonske skupnosti;
- kot samodefiniran odnos s strani otroka, ki odraslega občuti kot starša; sem sev šteje babice, varuške, pomočnice in druge osebe v skupnosti.

Socialno starševstvo je že v preteklosti obstajalo v vseh družbah znanih kultur, a je bilo od nekdanj nevidno ali manjvredno. Razlog za to je verjetno močan normativni status zakonske zveze in mistifikacija instinktivne povezave med biološkim staršem in otrokom. Revnejši starši so morali zaradi dela in zaslužka pogosto od doma in so bili tako prisiljeni otroke pustiti v oskrbo starim staršem, drugim sorodnikom ali znancem. Premožnejši so si zaradi komoditete omislili dovilje in varuške. Povsem netematizirano pa je bilo skrbstveno in čustveno delo babic, služkinj in drugih oseb, ki so imele v

življenju otroka pomen socialnega starša (Zaviršek 2012b, 33). Tudi v okviru krščanskega botrstva lahko najdemo obliko socialnega starševstva, saj naj bi boter in botrica, v primeru smrti ali drugih težav, prevzela skrb za krščenca (Zaviršek 2012b, 32–33).

Danes se socialno starševstvo razširja, saj je vse večja enakost med spoloma in ker zakonska zveza nima več takšnega pomena, obenem pa razvoj znanj in tehnologije na področju reprodukcije omogoča vse več ljudem, da postanejo starši. Hkrati se z razširjanjem socialnega starševstva krepi ideja o starševstvu, ki ne temelji na biološki povezanosti, ampak na skrbi za otroka. Tako se povečuje tudi število družinskih oblik, kjer se biološko in socialno partnerstvo prepletata, za kar gre tudi pri primerih enostranskih posvojitvev v istospolnih partnerskih skupnostih (Zaviršek 2012b, 33).

2.3 Partnerska skupnost / partnerska zveza

Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti (Ur. l. RS, 65/05, v nadaljevanju ZRIPS) iz leta 2005 je v 2. členu določal sledeče: »registrirana istospolna partnerska skupnost (v nadaljnjem besedilu: skupnost) je s tem zakonom urejena skupnost dveh žensk ali dveh moških, ki pred pristojnim organom registrirata svojo skupnost na način, določen s tem zakonom«.

Zakon o partnerski zvezi, ki po novem ureja razmerja v istospolnih partnerstvih pa v 2. členu določa: »Partnerska zveza je življenjska skupnost dveh žensk ali dveh moških, katere sklenitev, pravne posledice in prenehanje ureja ta zakon.« Hkrati partnerski zvezi odmerja enake pravne posledice, kot jih ima zakonska zveza, razen, če ta zakon odloča drugače (Ur. l. RS, 33/16 v nadaljevanju ZPZ).

2.4 Mavrična družina

Pojem mavrične družine označuje družine, v katerih starši niso heterospolno usmerjeni. Pojem je mednarodno uveljavljen, v angleščini se uporablja *rainbow families*¹ v nemščini pa *Regenbogenfamilien*² (Zaviršek in Sobočan 2012, 7).

¹ Prevod Zaviršek in Sobočan (2012, 7).

² Prevod Zaviršek in Sobočan (2012, 7).

3 ZGODOVINSKI RAZVOJ IN OBLIKE POSVOJITVE

3.1 Zgodovinski razvoj

Kot navaja Zavirškova (Zaviršek 2012a, 26) so posvojitve ena od najstarejših oblik socialnega starševstva. V preteklosti so bile posvojitve omejene na manjša geografska področja in so se izvajale predvsem zaradi pridobitve otroka kot dediča moškega spola ali zaradi smrti bližnjih sorodnikov, ki so zapustili majhne otroke. V preteklosti je bil razlog za posvojitvev otroka bolj ohranjanje hierarhične spolne dihotomije, kjer je bilo pomembno imeti moškega dediča, kot pa blaginja otroka. Zavirškova (Zaviršek 2012a, 34) piše: »Kot je pokazal Goody (2008) so z razmahom in utrditvijo krščanskega vpliva na družinsko življenje posvojitve vse do začetka 20. stoletja cerkvene elite prepovedale«. Cerkev naj bi ustrezale družine s čim manj dediči, najbolje nič, saj so v takih primerih družine premoženje zapustile cerkvi (Zaviršek 2012a, 34). S tem pa je cerkev pripomogla k temu, da so posvojitve v očeh mnogih do danes ohranile negativni prizvok (Zaviršek 2012b, 53).

»Razmah posvojitvev v evropskih državah je bil opazen šele v petdesetih letih 20. stoletja, ko je v socialnovarstvenih sistemih posvojitvev deklarativno postala "skrb države v korist otrok"« (Zaviršek 2012b, 51). Še v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja so zakonski pari v posvojitvev dobili otroke neporočenih mater, ki so jim otroke odvzeli na silo. Pogosto so bile ekonomsko šibkejšje ženske zaradi finančne stiske prisiljene oddati otroka v kakšen cerkveni ali državni azil, od koder so ga nato posvojili premožnejši ljudje (Zaviršek 2012b, 51).

»Šele v zadnjih štiridesetih letih so samske ženske iz nižjih slojev postale ekonomsko bolj preskrbljene in zmorejo same skrbeti za svoje otroke« (Zaviršek 2012a, 27). Tudi zakonski status matere ni več tako pomemben. Pravica do uporabe kontracepcije, večja informiranost ter manjša smrtnost žensk ob porodu ženskam omogočajo samostojno odločitve, kdaj, s kom in koliko otrok bodo imele. »Njihova stigma pa se je preselila na druge (starše iz mavričnih družin na primer)« (Zaviršek 2012b, 52).

Nekateri so mnenja, da so danes posvojitve povezane predvsem s poznejšim rodnim obdobjem žensk v zahodnih državah in s tem, da lahko otroka posvojitvijo tudi samske osebe. Drugi poudarjajo, da so posvojitve povezane z reproduktivnimi spremembami, manjšim pomenom biološkega starševstva in dekonstrukcijo pričakovanj v zvezi s tradicionalno spolno identiteto (Zaviršek 2012a, 52 in Zaviršek 2012b, 54). Pogosto se posvojitve obravnava kot "zadnja možnost" (Zaviršek 2012a, 52) v primeru neplodnosti, vendar vse pogosteje postaja to stvar izbire, čeprav se tega na žalost včasih ne zavedajo niti strokovnjaki. Tako je psihologinja na nekem ljubljanskem centru za socialno delo par, ki je hotel posvojiti otroka, označila za "neprimernega", ker naj zakonca ne bi izčrpala vseh bioloških možnosti (Zaviršek 2012b, 54). Povečalo se je geografsko področje na katerega so omejene posvojitve, saj je vsako leto več mednarodnih ali meddržavnih posvojitvev.

Število posvojitvev je po letu 2004 začelo upadati, kar je povezano z razvojem medicinske reproduktivne tehnologije in nadomestnega materinstva (Zaviršek 2012a, 25–29). »Okrepila se je tudi perspektiva, usmerjena na otroka (angl. *child perspective*), s pomočjo katere so ljudje začeli bolje razumeti škodljive učinke sistema skrbi v domovih za otroke, nekoč imenovanih sirotišnice. Tako se mnogi odločijo za posvojitvev otroka predvsem zato, da otroku omogočijo okrilje družine, namesto življenja znotraj zavoda« (Zaviršek 2012b, 52).

3.2 Oblike posvojitve

V modelu popolne posvojitve, ki jo pozna slovensko pravo, posvojitvev pomeni popolno vključitev otroka v družino oseb, ki so otroka posvojile. S tem prenehajo vse pravice in dolžnosti bioloških staršev ter sorodnikov do otroka in obratno (Klun 2009, 37). S popolno posvojitvijo med otrokom in osebo, ki je otroka posvojila, nastane enako razmerje, kot ga opredeljuje pravo med otrokom in biološkim staršem (Rajgelj 2014, 3).

Slovenska zakonodaja predpisuje enostransko posvojitvev (angl. *second parent adoption, co-parent adoption ali step child adoption*)³ ter hkrati navaja izjemo, ko zakonca lahko

³ Prevod Rajgelj (2014, 3).

otroka posvojita skupaj, takrat govorimo o skupni posvojitvi (angl. *joint adoption*)⁴ (Rajgelj in Zaviršek v Zaviršek 2012a, 64).

O skupni posvojitvi, ki jo imenujemo tudi obojestranska posvojitvev, govorimo, kadar partnerja skupaj posvojita otroka brez staršev, o enostranski posvojitvi pa, kadar otroka posvoji le ena oseba, bodisi ker otrok že ima enega od staršev in otroka posvoji staršev partner bodisi ker je posvojitelj samska oseba, ki želi posvojiti otroka brez staršev (Rajgelj in Zaviršek v Zaviršek 2012a, 64).

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Ur. l. RS, 69/04, v nadaljevanju ZZZDR) določa, da nikogar ne more posvojiti več oseb, razen, če sta osebi, ki posvajata otroka zakonca. Zanimivo pa je, da je kljub temu, da zakon enostransko posvojitvev navaja kot pravilo, le-ta v praksi bolj izjema (Rajgelj in Zaviršek v Zaviršek 2012a, 64–69).

»Taka vrsta posvojitvev je pogosta v sestavljenih (angl. *patchwork*) družinah, vendar pa stroka socialnega dela tej obliki posvojitvev ne daje prav velikega poudarka, saj otrok še vedno živi z (enim) biološkim staršem« (Klun 2009, 37).

Znotraj modela popolne posvojitve sta se izoblikovala dva koncepta in sicer govorimo o zaprti in odprti posvojitvi (Klun 2009, 37).

Kot navaja Zavirškova (2012a, 117), je na enem koncu povsem zaprta posvojitvev, ko otrok sploh ne ve, da je posvojen, na drugem koncu pa je najbolj odprta posvojitvev, ko ima biološka mama pravico izbrati družino, ki bo posvojila otroka.

Pri konceptu zaprte posvojitve otrok nima pravice, da bi ob polnoletnosti izvedel karkoli o svojih bioloških starših, prav tako pa tudi biološki starši ne morejo pridobiti nobene informacije o otroku. Ne izdajo se niti informacije o sorodstvu ali tretji osebi, ki je dala otroka v posvojitvev, razkriti se sme zgolj informacije v zvezi z zdravstvenimi posebnostmi biološkega starša. Koncept odprte posvojitve pa zajema več različnih vrst pri čemer je najpogostejša tista, pri kateri ima otrok ob polnoletnosti pravico do informacij o bioloških starših in tudi biološki starši imajo pravico do informacij o

⁴ Prevod Rajgelj (2014, 3).

otroku in celo do morebitnih stikov z njim (Zaviršek 2012a, 23). Sodobne zakonodaje se nagibajo v prid odprti posvojitvi in ponekod zaprta posvojitvev sploh ni več mogoča. Tako je na primer v državah kot so Španija, Švedska, Francija in drugje. Na takšen razvoj je, po mnenju Zavirškove (2012a, 117), vplivalo pet velikih sprememb in sicer: vse bolj se upošteva potrebe otrok, ob posvojitvi so otroci vedno starejši, vedno manjši so zadržki pred tem, da otroci spoznajo svoje biološke starše, vedno manjše so stigme bioloških staršev, ki so dali otroka v posvojitve in vedno bolj poredko se zgodi, da se staršem odvzame roditeljska pravica. V primeru zaprte posvojitve se tako bolj kot pravice otrok, ščitijo pravice odraslih (Zaviršek 2012a, 117–140).

Čeprav Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih ne omenja niti odprte niti zaprte posvojitve, naj bi, kot navaja Zavirškova (2012a, 119): »...zaprto posvojitvev uveljavili pravna interpretacija (»informativna pooblaščenka nam je tako rekla«) in premajhna dejavnost stroke na tem področju«. Kljub temu ponekod socialne delavke samoiniciativno in nesistematično prakticirajo odprto posvojitve, saj Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo, ne omenja odprte posvojitve in dela na tem področju. Kot piše Zavirškova (2012a, 124) je odprta posvojitvev pomembna iz več razlogov in sicer:

- otrok ima dostop do resnice o zgodovini posvojitve, zato se v družini ne ustvari tabuji in skrivnosti;
- starši niso obremenjeni s prikrievanjem resnice o tem, kako je otrok postal družinski član;
- odkritost krepi družinsko skupnost in omogoča večjo bližino med družinskimi člani in članicami;
- zgodba o posvojitvi raste z otrokom in je samoumevni del otrokove osebne zgodovine in samoumevni del družinske zgodovine;
- to krepi pozitivno podobo posvojenega otroka in družine, ki je posvojila otroka;
- otrok ima dostop do informacij o bioloških starših oziroma tudi stike z njimi, zato se zmanjšajo različne fantazije o bioloških starših;
- socialni starši imajo možnosti srečanja z biološkimi starši in tako bolje razumejo otrokovo zgodovino;

- biološki starši imajo možnost, da ohranijo stik z otrokom ali predelajo občutke, ki so povezani s posvojitvijo (Zaviršek 2012a, 117–140).

Hkrati pa je pomembna tudi pravica biološke mame, da ostane anonimna. S tem lahko naletimo na konflikt med pravico biološke mame do anonimnosti in pravico otroka, da pozna svojo zgodovino. V takem primeru, pravi Zaviršek (2012b, 126), je možna le »...psihosocialna podpora vsakemu posamezniku, da ohrani svoje dostojanstvo in da se zmanjša travma«.

Poleg tega je pomembno poudariti, da ameriške empirične raziskave ugotavljajo, da so starši otrok posvojenih iz sistema rejništva manj naklonjeni odprtim posvojitvam. V takih primerih gre navadno za starejše otroke, ki so prej živeli v biološki družini in tam pogosto doživeli različne vrste zlorab in / ali zanemarjanja (Zaviršek 2012a, 134).

Brodzinsky omenja dve dimenziji odprtosti pri posvojitvah in sicer: komunikacijsko in strukturno. Pravi, da je komunikacijska dimenzija, pri kateri gre za vse komunikacijske procese v zvezi s posvojitvijo in ostalimi družinskimi poteki ter situacijami v družini, bolj pomembna za dober otrokov čustven, socialni in intelektualni razvoj, kot pa strukturna, pri kateri gre za pisne dogovore med biološko družino in družino, ki je otroka posvojila (Zaviršek 2012a, 135–136).

Ker je od partnerskega statusa osebe, ki želi posvojiti otroka, odvisen dostop do posvojitve, naštevamo še oblike pravno priznanih partnerstev, kot jih pozna slovensko pravo. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih ureja zakonsko zvezo in zunajzakonsko skupnost parov različnega spola, Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti ureja registrirano partnersko skupnost istospolnih parov, Ustavno sodišče pa je leta 2013 priznalo obstoj dejanske istospolne skupnosti, ko je ugotovilo, da je z vidika človekove pravice do dedovanja po umrlem partnerju, položaj partnerjev istospolne partnerske skupnosti v bistvenih dejanskih podlagah primerljiv s položajem zunajzakonskih partnerjev (Rajgelj 2014, 3–4).

4. VSAKDANJE ŽIVLJENJE ISTOSPOLNIH DRUŽIN

4.1 Družina in starševstvo v postmoderni družbi

Kot piše Švabova (2001, 49) je bil čas petdesetih in šestdesetih let dvajsetega stoletja zlata doba tako imenovane nuklearne družine, torej družine, ki jo sestavljajo biološka mama, biološki oče in otroci. Hkrati Coontz ugotavlja, da je bilo stanje raznolikosti družinskih oblik v devetdesetih letih dvajsetega stoletja, ki je primerljivo tudi še današnjemu času, podobno raznolikosti družinskemu življenju iz devetnajstega stoletja: »starost ob poroki ni danes prav nič višja, kot je bila v 1870-ih in delež neporočenih ljudi je danes nižji, kot je bil na prelomu stoletja... In čeprav rodnost na splošno upada, je bil delež ljudi brez otrok na prehodu v 20. stoletje višji, kot je danes, ko narašča delež žensk, ki imajo v svojem življenjskem poteku vsaj enega otroka« (Švab 2001, 49). Vendar Švabova trdi, da se družinskih sprememb ne da razlagati na podlagi zgodovinskih dejstev, temveč jih je potrebno raziskati v okviru širšega družbenega spreminjanja v postmoderni dobi (Švab 2001, 49).

V sociologiji se uporablja izraz postmoderna družba, ki ga je leta 1968 z delom »The Active Society: A theory of Societal and Political Processes« uvedel A. Etzioni ali postindustrijska družba, ki so ga s svojimi deli vpeljali sociologi: Američana D. Resman in D. Bella ter Francoz A. Tourain. Po mnenju Švabove postmoderna doba, kot t.i. *terminus technicus* označuje obdobje od sedemdesetih let devetnajstega stoletja naprej in zajema določene transformacije družbe in novosti, glede na družinsko življenje moderne družbe (Švab 2011, 51).

4.2 Zaton zakonske zveze in nove družinske oblike

Okoli petega stoletja je zakonska zveza, z dominacijo krščanske ideologije, postala institucija za urejanje lastniških razmerij posameznikov in družin na ozemljih, ki po navadi niso bili precej oddaljeni drug od drugega. Biološki otroci so bili razumljeni kot

lastnina in hkrati upravičeni do lastnine staršev ob smrti le-teh, torej z dedovanjem ali dekleta z doto. Pojem »družina« je pomenil zakonsko zvezo, ki ureja odnose med zakoncema, njunimi otroki in ostalimi sorodniki. Jack Goody dokazuje, da so antične družbe ter judovske in muslimanske skupnosti Evrope z ločitvami in posvojitvami kazale liberalnejši pogled na zakonsko zvezo, ki pa ga je kasneje zadušilo krščanstvo (Zaviršek 2012b, 14). Šele v 20. stoletju so z ženskim gibanjem uveljavili pravico do civilnih porok in ločitev. Tako je Jugoslavija 1945 uvedla civilno poroko in pravico do ločitve. Do šestdesetih letih je veljalo prepričanje, da se z zakonsko zvezo ščiti ženske in otroke, vendar je drugi val ženskega gibanja dokazal, da sta za številne ženske zakonska zveza in družina lahko nevarni življenjski obliki, za kateri je nujno, da ju nadzoruje država. Slovenska kazenska zakonodaja je tako leta 1977 pod posilstvo štela tudi nasilen spolni odnos moškega z ženo ali zunajzakonsko partnerico. Žensko gibanje pa je močno pripomoglo tudi k pravicam žensk, da so same skrbele za svoje otroke, če se niso mogle ali hotele poročiti (Zaviršek 2012b, 13–15).

Zakonska zveza je začela izgubljati svoj pomen z liberalizacijo intimnega življenja v dvajsetem stoletju in število sklenitev porok se je zmanjšalo, povečalo pa se je število razvez. V sedemdesetih in osemdesetih letih 19. stoletja je Jugoslavija izenačila neporočena heterospolna partnerstva s poročenimi. Neporočena partnerstva med ženskami in moškimi so poimenovali zunajzakonske skupnosti in uredili materialne in socialne pravice otrok ter starševsko odgovornost do otrok v takih primerih (Zaviršek 2012b, 11).

Ko so razvezani starši odšli v novo družino, je veliko otrok dobilo dva očeta, dve mami, nove brate in sestre ter več starih staršev. Tako so nastale nove združene družine. Veča se tudi število enostarševskih družin, predvsem mater z otroki, ki jim rečemo »žensko osredinjena gospodinjstva«. Takšne enostarševske družine so včasih posledica ženskih odločitev, da bodo same skrbele za otroke ali pa nastanejo po fizični ločitvi zakoncev in razvezah. Z globalizacijo se povečuje število »svetovnih družin« ali t.i. transnacionalnih družin, »ki se raztezajo na različne dele sveta, prehajajo državne meje, jezike in kulture, medtem ko družinske članice in člani med seboj ohranjajo ekonomske in čustvene vezi« (Zaviršek 2012b, 12). Vedno več je tudi mavričnih družin, kjer za otroka skrbita istospolna starša (Zaviršek 2012b, 11–12).

S pojmom tradicionalna ali konvencionalna družina imamo pogosto v mislih heterospolni par v sklenjeni zakonski zvezi in z otroki, ki še vedno velja za normo družinskega življenja, vendar ta pojem komaj še opravičuje to oznako, saj v Sloveniji takšna družinska oblika predstavlja le še dobro polovico družin. Pojavljajo se nove družinske oblike, ki jih pogosto imenujemo alternativne, nekonvencionalne, netradicionalne in podobno, vendar Urekova opozarja, da se jih s takšnim pojmovanjem pravzaprav izpostavi in s tem poudari razliko, odmik od heteroseksulane družine, ki s tem samo še pridobi kot predmet prevlade. Tako predlaga, da poskusimo opisati kontekst družin ne pa da bi družine opisovali z označevalnimi izrazi. Skoraj vsa literatura, ki se danes ukvarja s sodobnimi oblikami družin in spremembami v družinskem življenju, piše, da je danes bolj potrebno upoštevati, kaj se v družini dogaja kot pa kakšna naj bi družina bila. Tudi Golombokova študija dokazuje, da v primeru škodljivih učinkov nekega družinskega konteksta na otroka ni bilo bistveno, v kakšni družinski obliki je otrok živel temveč, kaj se je v družini dogajalo (Urek 2005, 156–158).

4.3 Statistika o družinskih oblikah danes

V nadaljevanju predstavljamo statistične podatke za Slovenijo, ki predstavljajo število porok v Sloveniji od leta 1970 do leta 2014 in rojstvo otrok rojenih izven zakonske zveze v tem obdobju.

Tabela 4.1: Poroke v Sloveniji - število porok po letih

Leto	1970	1980	1990	2000	2010	2011	2012	2013	2014
Slovenija	14281	12377	8517	7201	6528	6671	7057	6254	6571

Vir: SURS (2016).

Število porok v Sloveniji se je od leta 1970, ko je bilo zabeleženih 14281 porok, vztrajno manjšalo do števila 6254 porok v letu 2013 in nato rahlo poraslo v letu 2014 na 6571 porok (glej Tabela 4.1). Hkrati se je večalo rojstvo živorojenih otrok izven

zakonske skupnosti (glej Tabelo 4.2). Tako imamo v letu 1970 le 2340 otrok, ki so bili rojeni izven zakonske zveze, v letu 2014 pa že 12335 takšnih otrok (SURs 2016).

Tabela 4.2: Živo rojeni otroci zunaj zakonske zveze v Sloveniji

Leto	1970	1980	1990	2000	2010	2011	2012	2013	2014
Slovenija	2340	3919	5488	6746	12441	12463	12633	12237	12335

Vir: SURs (2016).

4.4 Družinsko življenje danes

Zavirškova opaža, da zakon odreka simbolni status družine zakoncema brez otrok, saj v pravi: »Pomen zakonske zveze je v zasnovanju družine« (3. člen ZZDR) in s tem ne upošteva sprememb, ki nastajajo v realnosti. Poleg tega zakon, ki sicer ureja razmerja med starši, otroki in drugimi sorodniki in pri tem upošteva družine poročenih staršev ter staršev v zunajzakonski zvezi in družine s posvojenimi otroki, izpušča mavrične družine. Tako so otroci mavričnih družin uvrščeni pod enostarševske družine in s tem je starševstvo urejeno le pri enem staršu (Zaviršek 2012b, 27–28).

»Družinski odnosi so torej vse bolj utemeljeni na neporočenih scenarijih in na bioloških in socialnih povezavah med odraslimi in otroki« zaključuje Zaviršek (2012b, 30).

Za družinsko življenje našega časa lahko rečemo, da je polno nasprotij in klasična nuklearna družina ni več opevani vzorec. Vedno več parov je neporočenih, tudi takšnih z otroki, vedno več je samskih ljudi, vedno več ljudi se pozno odloča za družinsko življenje. Po drugi strani pa je vedno več tudi ponovnih porok, razvezani se združujejo v nove družine, stopnja rodnosti upada. So pa otroci danes, v primerjavi s prejšnjimi generacijami, deležni večje pozornosti in konec koncev se razvija tudi reproduktivna tehnologija, kar postavlja reprodukcijo v povsem nove okvire. Če je še pred desetletji prevladoval model nuklearne družine, je danes slika dosti bolj pisana, saj jo poleg nuklearne družine sestavljajo še neporočeni pari z otroki ali brez, enostarševske družine, ki nastajajo kot posledica odločitev žensk, da bodo same skrbele za otroka ali kot posledica razvez, reorganizirane družine in istospolne družine (Švab 2001, 177–184).

Da so istospolne družinske skupnosti in že sami istospolni partnerski odnosi, družine, ki si jih izberemo in podobno, pomembni generatorji sprememb v pozni moderni, sta mnenja Švabova in Kuhar. Ugotavljata, da mlajše generacije gejev in lezbijk v primerjavi s starejšimi generacijami le-teh, prej razkrivajo svojo istospolno usmerjenost in bolj zavzeto branijo svoj življenjski stil, kar pa ne pomeni, da se mlajša generacija gejev in lezbijk pri nas ne sooča s pritiskom heteronormativne družbe. Ker je heteronormativna družba izrazito homofobična, mora sistemska politika tega področja nujno vsebovati ukrepe za zmanjševanje homofobije in informiranje z odprto debato o istospolni usmerjenosti v širši javnosti in v različnih strokah, vključno s šolo (Švab in Kuhar 2005, 125–129).

4.5 Mavrične družine v Sloveniji

Mavrične družine v Sloveniji so po mnenju Sobočanove precej nevidne, saj so še nedavno izrazito konservativni politični predstavniki trdili, da so mavrične družine v Sloveniji »nedomača družinska oblika, deviacija, znana na Zahodu, ne pa tudi pri nas« (Sobočan v Zaviršek in Sobočan 2012, 35).

Leta 2007 sta ILGA Europa in Dic Legebitra v Ljubljani organizirali konferenco, ki je bila namenjena LGBT⁵ družinam in na kateri so predstavili prve izsledke raziskave o LGBT družinah v Sloveniji. Dve leti kasneje pa je sledila prva javna predstavitev mavrične družine v Sloveniji, ko sta se dve mami z dojenčkom medijsko izpostavili in mavrične družine so pričele zahtevati svoje pravice. Ustanovil se je forumu Rozalija, ki je namenjen LGBT staršem in tistim, ki bi to radi postali. Rozalija je tudi ena od ustanovnih članic Evropske zveze LGBT družin (angl. *Network of European LGBTIQ⁶ Families Associations*) (NELFA 2016). Vendar, kljub vse več pojavljanjem v medijih in družbi, mavrične družine ostajajo bolj ali manj nevidne in take jih med drugim dela tudi slovenska zakonodaja (Sobočan v Zaviršek in Sobočan 2012, 35–37).

⁵ LGBT je kratica za lezbijke, geje, biseksualce in transspolne (Sobočan 2009, 67).

⁶ LGBTIQ je kratica za lezbijke, geje, biseksualne, transeksualne, interseksualne in kvir osebe (LEGEBITRA 2016).

Kot piše Sobočanova (Zaviršek in Sobočan 2012, 38) so v raziskavah ugotovili, da je slovenski prostor še vedno zelo neodprt za homoseksualne odnose in še toliko bolj za mavrične družine. V eni od takih raziskav je bila šola prepoznana za okolje, kjer se »dogajajo izključevanja, telesno nasilje in zmerjanje«. Raziskava, ki sta jo opravila Maljevčeva in Magičeva in je raziskovala vsakdanje življenje homoseksualnih mladih, je pokazala, da je izkusilo nasilje kar 57 odstotkov mladih gejev, ki so se razkrili in 43 odstotkov takih, ki se niso razkrili. Kljub vsemu pa se v šoli o homoseksualnosti ne govori in mladi šolo dojemajo kot okolje, ki ni varno za razkritje svoje homoseksualnosti. Informacijski center Legebitra med drugim šolam po Sloveniji ponuja mesečnik o vprašanih, ki so povezana s homoseksualnostjo, vendar jih v knjižnicah pogosto zavrnejo, ker naj na njihovih šolah ne bi bilo takšnih dijakinj in dijakov in ga zato ne potrebujejo (Sobočan v Zaviršek in Sobočan 2012, 38–39).

Poleg tega sta Magičeva in Janjevakova v okviru društva Legebitra izvedli raziskavo z naslovom »Oprostite gospa učiteljica, ali ste lezbijka?« v kateri je zajetih 123 učiteljev in učiteljic identificiranih kot lezbijke, geji ali biseksualci in biseksualke. Po besedah Magičeve je bilo »vodilo raziskave vprašanje, ali lahko istospolno usmerjeni učitelji delujejo kot podpora istospolno usmerjenim dijakom, a sta avtorici preko odgovorov ugotovili, da temu ni tako« (Mladina 2012).

Prav tako se že v vrtcu pojavlja apatičen, če ne kar odklonilen odnos do tem kot je homoseksualnost in mavrične družine, ker kažejo rezultati raziskave, ki jo je opravila Tuš Špilakova. Raziskava je zajela 408 respondentov in le ti so v 58 odstotkih povedali, da se jih ta tema ne tiče, da otrok iz takšnih družin nimajo. Da otroci ne razumejo, kaj mavrična družina sploh pomeni, jih je odgovorilo 12 odstotkov. Da takšna družina ni »prava« družina jih je menilo 6 odstotkov in 5 odstotkov jih je odgovorilo, da se jih ta tema ne tiče, ker tega ni v kurikulumu. Nadaljnjih 14 odstotkov jih menilo, da o takšnih družinah nimajo dovolj informacij in preostali 1 odstotek vprašanih je predvideval, da se s takšno temo ne bi strinjali starši (Sobočan v Zaviršek in Sobočan 2012, 39).

Vse te raziskave kažejo, da se mavrične družine težko kažejo v javnosti oziroma vsaj v izobraževalnih in vzgojnih ustanovah, saj so lahko pripravljene na nestrpen ali vsaj odklonilen odnos. V naši družbi tako še vedno velja prepričanje, da je za otrokov razvoj

optimalno, če imajo enega starša moškega in drugega ženskega spola. Kot navaja Sobočanova, so najpogostejši predsodki, ki se držijo mavričnih družin, povezani z vplivi, ki naj bi bili domnevno kvarni za otroke, ki živijo v takšnih družinah, čeprav so številne tuje študije pokazale, da ni razlik med otroki, ki so vzgojeni v mavričnih družinah in med otroki, ki so vzgojeni v družinah, kjer sta starša različnih spolov. Kot nadaljuje Sobočanova so različne raziskave pokazale, da gre otrokom mavričnih družin dobro tako v osebnem kot socialnem razvoju, da nič pogosteje ne doživljajo kriz ali stisk kot otroci raznospolnih staršev ter da so spolne vloge otrok mavričnih družin enako jasno definirane kot spolne vloge otrok heteroseksualnih staršev. Nekatere študije celo govorijo o enakovrednem ali kvalitetnejšem odnosu med starši in otroci v mavričnih družinah v primerjavi z odnosom staršev in otrok v družinah s starši različnih spolov. V eni od novejših raziskav pa se je izkazalo tudi, da so za otrokovo vzgojo tako v mavričnih družinah kot v družinah raznospolnih partnerjev, pomembni procesi v družini in da so najboljše odraščali otroci v družinah, kjer so uporabljali učinkovite vzgojne tehnike in kjer so bili starši zadovoljni v odnosu s partnerjem (Sobočan v Zaviršek in Sobočan 2012, 35–41).

American Academy of Pediatrics je leta 2002 objavila rezultate raziskave o posvojitvah partnerjevega otroka v istospolnih partnerskih skupnostih. Tudi v tej raziskavi se je pokazalo, da je optimalen razvoj otroka bolj odvisen od medosebnih odnosov v družini kot pa od same strukture družine. Raziskava se je osredotočila na štiri glavne teme in sicer na opis pristopov in obnašanj gejevskih in lezbičnih staršev ter na psiho-spolni (angl. *psyhosexual*) razvoj, socialno izkušnjo in čustveni status njihovih otrok (Perrin 2002, 342).

Ugotovili so, da se skoraj v vseh segmentih gejevske in lezbične družine bistveno ne razlikujejo od družin s heteroseksualnimi starši. Raziskava je pokazala, da so bili otroci, ki so odraščali v gejevskih ali lezbičnih družinah, opisani kot bolj tolerantni do drugačnosti in bolj pozorni do mlajših otrok. Kot otroke, ki imajo več vedenjskih problemov, so starši in učitelji opisali otroke vseh družinskih oblik, kjer so starši poročali o večjem osebnem nezadovoljstvu in bolj nefunkcionalnih odnosih med starši in otroki. Otroci, kjer so bili starši bolj zadovoljni z odnosi, kjer so zaznali več ljubezni in manj konfliktov med starši, ne glede na spolno usmerjenost, pa so bili otroci opisani kot bolj prilagojeni. Pokazalo se je da, so gejevski očetje zavezani bolj striktnim

disciplinskim smernicam, da dajejo večji pomen vodenju in razvoju kognitivnih veščin in da so bolj vključeni v dejavnosti svojih otrok. Lezbične mame močno sledijo zavezanosti njihovim materinskim nalogam in na otroka osredinjenim pristopom. Izkazalo se je, da lezbične mame bolj kot ločene heteroseksualne mame skrbijo, da svoje otroke seznanjajo z moškimi vzorniki. Moški in ženske, ki imajo lezbične starše, so v primerjavi s tistimi, katerih starši so heteroseksualci, rahlo bolj naklonjeni temu, da bi imeli istospolne partnerje in več od njih jih je bilo vpletenih v vsaj kratek odnos z nekom istega spola. Vendar se je v obeh skupinah enak odstotek odraslih moških in žensk identificiral kot homoseksualci (Perrin 2002, 342–343). Iz tega bi lahko sklepali, da moški in ženske, ki imajo lezbične starše, bolj raziskujejo svojo spolno usmerjenost.

Tudi španski raziskovalci zaključujejo, da med otroki, ki so vzgajani s strani istospolnih staršev in otroki, ki so vzgajani v družinah heteroseksualnih staršev, ni opaznejših razlik. Pravijo, da je za dober psihološki razvoj otrok pomembno, da med starši ni večjih konfliktov, ni pa pomembno katerega spola so, da ni vidnih povezav med spolno usmerjenostjo staršev in spolno usmerjenostjo njihovih otrok, da je tako za istospolno usmerjene starše kot heterospolno usmerjene starše pomembnejše in bolj relevantno starševstvo kot spolna usmerjenost in da ni vidnih razlik v psihološkem razvoju otrok istospolnih staršev in otrok staršev različnih spolov (Buill in drugi 2004, 94–95).

Sobočanova sklepa, da so strategije prehajanja pomembne, saj so starši mavričnih družin v pogovorih z njo, večkrat poudarili, da so njihove družine vsakdanje, normalne in običajne. To pa kaže, kako pomembno je za starše, da njihove družine, njihovi odnosi in njihovi otroci niso prepoznani kot drugačni. Sobočanova govori še o konceptu prehajanja, ki izhaja iz teorije Erving Goffmana (Sobočan v Zaviršek in Sobočan 2012, 44–45).

Njegove študije vključujejo predvsem prehajanja prek specifičnih družbenih meja – najbolj stigmatiziranih rasnih, spolnih, seksualnih in telesnih odstopanj. S temi odstopanji posamezniki ravnajo tako, da ustrezajo sprejemljivejši identiteti. Uveljavljeni koncept prehajanja temelji predvsem na namernih dejanjih posameznikov, da bi prikrili svojo stigmatizirano identiteto in jo zamenjali z identiteto, ki je družbeno sprejemljivejša (Sobočan v Zaviršek in Sobočan 2012, 45).

Zaradi pričakovanja homofobičnih odzivov okolice prihaja do tako imenovane nevidnosti mavričnih družin, kar pomeni, da se v javnosti ne predstavljajo kot mavrična družina, pri nekaterih pa se pojavlja nevidnost tudi že znotraj kroga prijateljev in sorodnikov. Po drugi strani pa morajo socialni istospolni starši, ki so v javnosti in drugod razkriti kot taki, vložiti precej energije, da okolico prepričajo, da jih upošteva kot starše. Je pa na tem mestu potrebno omeniti še, da se vse več mavričnih družin odloča za razkritje svoje situacije, vsaj v vzgojno izobraževanih ustanovah, kamor so vključeni njihovi otroci. Na ta način naj bi »izobraževali« učitelje in posledično ozaveščali okolico (Sobočan v Zaviršek in Sobočan 2012, 45–48).

Število mavričnih družin, v katerih so bili spočeti otroci, se je začelo povečevati šele po letu 2005, zato je bila leta 2012 večina otrok, ki so rojeni v istospolnih družinah, v Sloveniji starih od dveh do pet let, piše Zaviršek (2012b, 69).

5 ENOSTRANSKA POSVOJITEV V ISTOSPOLNIH SKUPNOSTIH

5.1 Pravni viri

Nastanek razmerja med starši in otroki, kot meni Rajgeljeva, spada pod okrilje pravnih pravil, ki jih ureja starševsko pravo. Ker pod ta pravila sodijo tudi pravila o posvojitvi, kjer oseba, ki je otroka posvojila, postane otrokov starš, čeprav ni njegov roditelj, se zdi primernejši pojem *starševsko pravo* od pojma *roditeljsko pravo*. Razmerje med staršem in otrokom lahko nastane na naravni, biološki način, torej s spočetjem in rojstvom otroka ali na pravni način, kar pomeni s posvojitvijo (Rajgelj 2015, 39–45).

Kot piše Rajgelj (2015, 39): »Vsa razmerja med starši in otroki so obravnavna enakopravno: pravni položaj staršev in otrok je enak ne glede na to, ali je razmerje posledica posvojitve ali rojstva v zakonski zvezi ali zunaj nje«.

Že Ustava Republike Slovenije (Ur. l. RS, št. 68/06, v nadaljevanju URS) v 53. členu določa, da: »država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja za to varstvo potrebne razmere« (53. člen URS). Ustava v 54. členu vsebuje pravice in dolžnosti staršev, da vzdržujejo, izobražujejo in vzgajajo svoje otroke in v 55. členu določa, da je odločanje o rojstvih svojih otrok svobodno (54. člen URS in 55. člen URS). V 56. členu Ustava Republike Slovenije ureja pravice otrok in med drugim določa: »Otroci in mladoletniki, za katere starši ne skrbijo, ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe, uživajo posebno varstvo države. Njihov položaj ureja zakon« (53. člen URS).

ZZZDR vsebuje določbe o zakonski zvezi, zunajzakonski skupnosti, rejništvu in skrbništvu ter ureja razmerja med starši in njihovimi otroki v vseh oblikah družinskih skupnosti (Rajgelj in Zaviršek v Zaviršek 2012a, 64). Razmerja med partnerjema v istospolni partnerski skupnosti pa ureja ZPZ, ki je bil v Uradnem listu objavljen 9. maja 2016 in je v veljavo stopil 16. maja 2016. ZPZ v 2. členu določa: »Partnerja partnerske zveze ne moreta skupaj posvojiti otroka«, v 3. členu pa takšno pravico odreka tudi

partnerjema neskljenjene partnerske zveze (3. člen ZPZ). Ker pa eden od partnerjev v partnerski zvezi lahko posvoji otroka, takšno posvojitve ureja ZZZDR.

Kadar gre za mednarodne posvojitve se upošteva Zakon o mednarodnem pravu in postopku (Ur. l. RS, 45/08, v nadaljevanju ZMZPP). Kot pišeta Rajgljeva in Zavirškova (v Zaviršek 2012a, 56): »Vsebuje pravila o pristojnosti sodišč in drugih organov Republike Slovenije za obravnavanje razmerij s tujim elementom, pravila postopka in pravila za priznanje in izvršitev tujih sodnih in drugih odločb.«

Poleg navedenih pa posvojitve posredno urejajo še predpisi kot je Zakon o osebnem imenu, Zakon o socialno varstvenih prejemkih, Zakon o dedovanju, Zakon o državljanstvu, Zakon o matičnem registru in Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Rajgelj in Zaviršek v Zaviršek 2012a, 56).

Na tem mestu naj še opozorimo na ugotovitve Rajgeljeve in Zavirškove (v Zaviršek 2012a, 56), ki poudarjata, da številni zakoni po nepotrebnem uporabljajo pojma posvojenec in posvojitelj, saj je pravni položaj otroka, ko je enkrat posvojen v celoti izenačen s pravnim položajem bioloških otrok.

Poleg slovenskih pravnih virov, pa je pri mednarodnih posvojitvah potrebno upoštevati še mednarodne pravne vire, ki urejajo to področje. Tako je najpomembnejši pravni vir Konvencija o varstvu otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah (v nadaljevanju MKVO), ki je bila sprejeta 1993 v Haagu in jo zato pogosto imenujemo tudi Haaška konvencija. »Namen te konvencije je, da države določijo zaščitne ukrepe, ki bodo zagotavljali, da so meddržavne posvojitve v otrokovo korist, da se spoštujejo otrokove temeljne pravice, da se vzpostavi sistem sodelovanja, ki bo preprečil ugrabitve, prodajo ali trgovino z otroki, ter da se zagotovi, da bodo države pogodbenice medsebojno priznavale posvojitve« (Rajgelj in Zaviršek v Zaviršek 2012a, 58).

Konvencija združenih narodov o otrokovih pravicah (v nadaljevanju KOP) je bila sprejeta leta 1989, veljati pa je začela 2. septembra 1990. KOP v 3. členu zahteva, da morajo biti koristi otroka glavno vodilo pri vseh dejavnostih v zvezi z njim. Tako so države pogodbenice med drugim sklenile, da je mednarodna posvojitve lahko rešitev

glede skrbi otroka, če zanj ni mogoče ustrezno poskrbeti v njegovi matični državi in da jamčijo, da bo otrok pri takšnih posvojitvah deležen enakega varstva in norm, kot bi jih bil pri nacionalni posvojitvi (Rajgelj in Zaviršek v Zaviršek 2012a, 58–59).

Prav tako je z vidika mednarodnih posvojitvev pomemben dokument tudi Deklaracija združenih narodov o družbenih in pravnih načelih varstva in blaginje otrok s posebnim poudarkom na nacionalnem in mednarodnem rejništvu in posvojitvi, ki predstavlja vsebinsko podlago za tiste določbe KOP, ki se nanašajo na posvojitve (Rajgelj in Zaviršek v Zaviršek 2012a, 58).

Republika Slovenija je leta 1999 ratificirala Evropsko konvencijo o uresničevanju otrokovih pravic (v nadaljevanju MEKUOP), ki otrokom priznava procesne pravice in upošteva načelo otrokove koristi v postopkih, ki jih zadevajo (Rajgelj in Zaviršek v Zaviršek 2012a, 59).

Pomemben mednarodni dokument, ki med drugim določa, da države lahko omogočijo posvojitve istospolnim partnerjem je Evropska konvencija o posvojitvi otrok, ki pa je Slovenija ni ratificirala (Rajgelj in Zaviršek v Zaviršek 2012a, 60).

Slovenija je doslej edini bilateralni sporazum, ki določa temeljne pogoje za meddržavno posvojitve, sklenila z Republiko Makedonijo in sicer leta 2008 sklenjen Sporazum med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Makedonije o meddržavnih posvojitvah (Rajgelj in Zaviršek v Zaviršek 2012a, 60).

5.2 Pogoji za posvojitve

ZZZDR v 136. členu določa, da ni mogoče posvojiti sorodnika v ravni vrsti in tudi ne brata ali sestre ter da skrbnik ne more posvojiti svojega varovanca, dokler med njima velja skrbniško razmerje. ZZZDR določa tudi, da mora biti oseba, ki želi posvoji otroka, polnoletna in vsaj osemnajst let starejša od otroka, ki ga želi posvojiti. V izjemnih primerih se sme dati v posvojitve otroka, tudi osebi, ki ni osemnajst let starejša od

otroka, ki ga želi posvojiti (137. člen ZZZDR). Oseba, ki želi posvojiti otroka ne more biti nekdo, ki mu je bila odvzeta roditeljska pravica. Prav tako, ne more posvojiti otroka nekdo, za katerega se utemeljeno domneva, da bi posvojitev izrabil v škodo otroka, ki ga posvaja, ali oseba, ki ne daje jamstva, da bo izvrševala roditeljsko pravico v otrokovo korist, ali oseba, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost, ali oseba, ki je tako duševno prizadeta ali bolna in utegne ogrozati zdravje in življenje otroka (139. člen ZZZDR). Če se za otroka, ki naj bi bil posvojen, ne najde slovenskega državljana, ki bi ga posvojil, ga izjemoma lahko posvoji tuj državljan. V takem primeru, morata dati soglasje minister, ki je pristojen za družino in minister, ki je pristojen za upravo. Soglasje ni potrebno le v primeru, ko je oseba, ki bi posvojila otroka zakonec otrokovega roditelja (140. člen ZZZDR).

ZZZDR določa, da se sme posvojiti le mladoletna oseba (134. člen ZZZDR), torej oseba mlajša od osemnajst let, ki še nima popolne poslovne sposobnosti in potrebuje skrb staršev. Iz tega izhaja, da ni mogoče posvojiti mladoletnika, ki je, zaradi sklenjene zakonske zveze ali na podlagi odločbe organa, ker je postal starš, pridobil popolno poslovno sposobnost (Rajgelj in Zaviršek v Zaviršek 2012a, 60). Zakon določa, da se sme v posvojitev dati samo otrok, čigar starši so neznani ali že leto dni neznanega bivališča ali če so v posvojitev privolili pred pristojnim organom. Za posvojitev ni potrebna privolitev roditelja, ki mu je bila odvzeta roditeljska pravica ali roditelja, ki trajno ni sposoben izraziti svoje volje. V kolikor center za socialno delo ugotovi, da bi bilo v korist otroka, da pride do posvojitve pred iztekom enega leta, je izjemoma to možno. Sicer pa je posvojitev možna po preteku enega leta od izpolnitve prejšnjih pogojev. V posvojitev se sme dati tudi otrok, katerega straši so pokojni (141. člen ZZZDR).

Posvojitve ni moč razvezati (144. člen ZZZDR), je pa neveljavna, če ni bil izpolnjen kateri od prej navedenih pogojev (152. člen ZZZDR). »Center za socialno delo po uradni dolžnosti ali na zahtevo posvojenca, njegovih staršev ali posvojitelja uvede postopek za razveljavitev odločbe o posvojitvi« (153. člen ZZZDR).

5.3 Posvojitve v istospolni partnerski skupnosti glede na pravne vire

Po obstoječi pravni ureditvi nihče ne more biti posvojen od več oseb, razen v primeru, ko sta osebi, ki otroka posvojita, zakonca. Iz tega sledi, da registrirana parterja ne moreta posvojiti otroka, lahko pa vsak od njiju sam posvoji otroka (Novak 2007, 329).

Zakonca lahko posvojita otroka samo v okviru skupne ali obojestranske posvojitve in hkrati zakon ne dopušča možnosti, da bi otroka brez staršev posvojil le en od partnerjev v zakonski zvezi. Kot navaja Rajgeljeva (Rajgelj 2015, 40) lahko eden od partnerjev v zakonski zvezi posvoji le »partnerjevega otroka, čigar drugi starš je neznan, je umrl ali mu je bila odvzeta starševska pravica.« V primerih, ko želi otroka posvojiti le eden od zakoncev, zakonodajalec dvomi, da bi bilo mogoče zagotoviti največjo otrokovo korist, zato tega ne dopušča (Rajgelj 2015, 39–45).

Postavlja pa slovensko pravo pravilo, da lahko otroka posvoji ena sama oseba in ker morajo pristojni organi osebe, ki želijo posvojiti otroka, obravnavati enakopravno, lahko otroka posvoji tudi eden od parterjev v istospolni skupnosti in to ne glede na to, ali je otrok, ki ga želi posvojiti, otrok parterja ali ne. Vsakršna neupravičena diskriminacija na podlagi osebnih okoliščin je prepovedana (Rajgelj 2015, 39–45).

Otroka, ki ni biološki otrok nobenega od istospolnih parterjev, torej je tuj v razmerju do obeh partnerjev, lahko posvoji vsak od istospolnih partnerjev ne glede na to, ali sta partnerja v registrirani ali dejanski istospolni partnerki skupnosti. S soglasjem svojega partnerja lahko vsak od registriranih partnerjev posvoji tudi naravnega ali s pomočjo biomedicinske oploditve spočetega otroka svojega partnerja, kajti tudi v teh primerih se spoštuje načelo, da otrok ni posvojen od več oseb. Prav tako lahko istospolni partner posvoji otroka svojega parterja, če je le ta umrl (Novak 2007, 329).

Še vedno pa so mnenja različna, ali lahko po veljavnem slovenskem pravu partner posvoji posvojenega otroka svojega partnerja. Rajgeljeva in Zavirškova pišeta (Rajgelj in Zaviršek v Zaviršek 2012a, 67–68):

Del teorije meni, da je posledica takšne sukcesivne posvojitve situacija, v kateri otroka posvoji več oseb, to pa je v nasprotju s 135. členom ZZZDR. A načelo enakopravnosti bioloških in posvojenih otrok kot tudi načelo varstva koristi otroka zahtevata, da drugi partner lahko naknadno posvoji otroka. Položaj je popolnoma primerljiv s položajem otroka, ki živi v zunajzakonski skupnosti, posvojil pa ga je zgolj eden od partnerjev. Ni prepričljivih razlogov, da tudi posvojen otrok ne bi imel pravice do dveh staršev. Določbo 135. člena je treba razumeti tako, da prepoveduje, da bi dve osebi (razen, če gre za zakonca) simultano, torej hkrati posvojili otroka, nevezdržna pa bi bila interpretacija, ki bi otroku, ki ga je ena oseba enkrat že posvojila, za vedno onemogočila, da bi ga posvojil še drugi od staršev. V nasprotju z načelom največje otrokove koristi bi bilo nedopustno posvojenemu otroku odreči možnost nove posvojitve, če je njegov edini posvojitelj umrl, je neznan ali mu je bila odvzeta roditeljska pravica. Podobno nedopustno bi bilo posvojenemu otroku, ki živi s posvojiteljevim partnerjem, odreči pravico do drugega starša.

Ker mora biti oseba, ki želi posvojiti otroka, enako obravnavana ne glede na svoj spol ali spolno usmerjenost in ne glede na spol otroka, bi bilo prav, da je v primeru nejasnosti pri posvojitvi v istospolni družini pri razlagi zakonskih norm vodilo za presojo preslikava razmerij zunajzakonske skupnosti (Zaviršek 2012a, 66–68).

Zavirškova tudi meni, da zbuja skrb, ker Katalog javnih pooblastil, nalog in storitev CSD (v nadaljevanju Katalog) iz leta 2008 pri nalogah za izvedbo enostranske posvojitve navaja, da je cilj enostranske posvojitve, da ima otrok urejen status in da živi v popolni družini (Zaviršek 2012a, 68–69). Tudi v Katalogu iz 2015 pod namenom naloge enostranske posvojitve ostaja zapisano: »Cilj enostranske posvojitve je, da živi otrok v popolni družini in ima urejen status« (Katalog 2015, 92). Zavirškova je mnenja, da je takšno stališče, če je s tem besedilom mišljeno, da se za popolno družino šteje zgolj družina z dvema staršema, najmanj stigmatizirajoče do številnih enostarševskih družin. Kot pravi Zavirškova (Zaviršek 2012a, 69) takšen zapis »ne sme biti podlaga za sklep, da bi bilo posameznika v primerjavi s parom v katerikoli fazi posvojitvenega postopka dopustno obravnavati neenakopravno. Za takšno sklepanje v zakonu namreč ni podlage. Pri presoji primernosti posvojitve mora biti temeljno vodilo korist otroka, ne pa osebna okoliščina osebe (samski ali v paru, spolna usmerjenost, etičnost ipd.), ki želi posvojiti otroka« (Zaviršek 2012a, 68–69).

5.4 Postopek enostranske posvojitve

Kot navaja Katalog javnih pooblastil, nalog in storitev CSD je enostranska posvojitve »...oblika varstva otroka, za katerega starš iz kakršnih koli razlogov ne more ali noče skrbeti. Cilj enostranske posvojitve je, da živi otrok v popolni družini in ima urejen status« (Katalog 2015, 92). Postopek je razdeljen na štiri dele in sicer na proučitev zahteve za posvojitve, ugotovitveni postopek, postavitve skrbnika za poseben primer – odločba in odločbo o posvojitvi (Katalog 2015, 93).

V sklopu proučitve zahteve za posvojitve mora socialna delavka v pogovorih s starši in osebami, ki bi otroka posvojile, ugotoviti, kdo je zahtevo podal in v čigavem interesu je bila podana zahteva. V postopku se omogoči otroku, da pove svoje poglede in želje (Katalog 2015, 93).

Nato sledi ugotovitveni postopek, ki zajema pogovor z biološkimi starši, pogovor z otrokom in pogovor z osebami, ki bi otroka posvojile. V tem delu se odkriva motive za posvojitve, skuša se razumeti pomen in predvideti posledice takšne posvojitve, ki bodo nastale za starše in za otroka. Potrebno je seznaniti starše in otroka s pravico otroka do obeh staršev in s pomenom ohranjanja dvojne identitete otroka. Predstaviti je potrebno pravico otroka do stikov z biološkimi starši razen, če bi ga ti ogrožali. Glede na starost otroka je potrebno omogočiti otroku, da izrazi svoje poglede in želje v zvezi s posvojitvijo in da pove, če želi ohraniti stike z obema staršema. Na koncu tega dela, se oblikuje skupna ocena »o tem, kakšni so pogledi in pričakovanja v zvezi s posvojitvijo in pripravljenostjo kandidata na starševstvo posvojenemu otroku« (Katalog 2015, 93). V tem postopku se išče rešitev, ki naj bi bila najboljša za otroka in hkrati sprejemljiva za druge udeležence in to rešitev se mora upoštevati. Glede na primer sam se preverja tudi primernost osebe, ki bi otroka posvojila, ki ga lahko obišče na domu, povpraša se tudi razne institucije, kot je vrtec, osnovna šola, in podobno (Katalog 2015, 93).

V tretjem delu se pripravi odločba, s katero se postavi skrbnika za poseben primer. Sestavni del odločbe je dogovor ob sodelovanju otrok, če je le ta primerno star, o tem, kako se bo skrbelo za njegove koristi po posvojitvi. Odločbo pripravi strokovna skupina (Katalog 2015, 93).

Kot zadnji del postopka se šteje izdaja odločba o posvojitvi. Otroka in starše se seznanijo z odločbo in v primeru pozitivne odločbe se po želji izpelje še svečana posvojitve (Katalog 2015, 93).

V kolikor pa je izdana negativna odločba, se lahko oseba, ki bi posvojila otroka pritožila na Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Tako Sobočanova navaja, da je bila izdana prva negativna odločba na vlogo za posvojitve nebiološkega otroka partnerke leta 2011, »...registrirani partnerki sta se pritožili na Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in njuna pritožba je bila ugodno rešena« (Sobočan 2011, 369).

5.5 Enostranska posvojitve v istospolnih skupnostih v številkah

Prve vloge za posvojitve otroka v istospolne skupnosti so bile na centre za socialno delo oddane šele v letu 2010 (Sobočan 2011, 369) in kot vse kaže, se institucije v Sloveniji šele privajajo na takšno obliko posvojitve, hkrati pa tudi na vidnost mavričnih družin v družbi. To trditev podkrepi dejstvo, da sta prva statistična podatka, gledano kronološko, ki sem ju našla v zvezi z enostranskimi posvojitvami otrok v istospolne skupnosti, datirana šele v letu 2015. Gre za podatka Statističnega urada Republike Slovenije (v nadaljevanju SURS) in sicer za podatek o številu družin v letu 2015 v istospolnih partnerskih skupnostih z otroki ter za podatek o povprečnem številu otrok v družinah z otroki v istospolnih partnerskih skupnostih z otroki (SURS 2015). Za leta pred letom 2015 ti podatki niso objavljeni.

Tabela 5.1: Družine v Sloveniji po tipu družine in povprečnem številu otrok

	Družine			Povprečno število otrok v družinah z otroki	
	2011	2015	sprememba v %	2011	2015
Skupaj	567.347	576.177	1,6	1,56	1,56
Zakonski par brez otrok	125.489	131.245	4,6	-	-
Zakonski par z otroki	237.422	224.290	-5,5	1,69	1,68
Mati z otroki	119.706	116.295	-2,8	1,35	1,36
Oče z otroki	23.423	26.844	14,6	1,29	1,31
Zunajzakonska partnerja brez otrok	12.185	15.575	27,8	-	-
Zunajzakonska partnerja z otroki	49.122	61.847	25,9	1,59	1,60
Istospolna partnerska skupnost brez otrok	...	64	...	-	-
Istospolna partnerska skupnost z otroki	...	17	1,1

Vir: SURS (2016).

V letu 2015 se je 17 družin, sestavljenih iz otrok in istospolnih staršev opredelilo kot takšne, v teh družinah pa naj bi v povprečju imeli 1,1 otroka (glej Tabela 5.1). Glede na že prej v diplomskem delu napisano, da je veliko istospolnih skupnosti z otroci nevidno, ker se med drugim na ta način zaščitijo pred domnevno homofobijo okolice, je podatek, da je bilo v letu 2015 le 17 istospolnih partnerskih skupnosti z otroki, najbrž netočen. Upravičeno predpostavljamo, da je takšnih istospolnih partnerstev več, ki pa se v javnosti (še) niso pripravljena razkriti (SURS 2016).

Tabela 5.2: Število vpisanih posvojitev v Matični register

Leto	Število vseh posvojitev (RS in tujina)	Št. Posvojitev v RS (v oklepaju je število enostranskih posvojitev)	Št. Posvojitev iz tujine	Država, v kateri je bila posvojitev izvedena**
2010	47	26 (11)	21	Ruska federacija, Ukrajina, BiH, Makedonija, Srbija, Moldavija, Gvineja Bissau
2011	54	36 (17)	18	Ruska federacija, Ukrajina, Gana, Turčija, Gvineja Bissau, Madagaskar, Makedonija, Španija
2012	70	35 (18)	35	Ruska federacija, Gana, Ukrajina, Madagaskar, Bosna in Hercegovina, Etiopija, Gvineja Bissau, Kongo, Poljska, Srbija
2013	43	28 (19)	15	Ruska federacija, Bosna in Hercegovina, Gvineja Bissau, Avstrija, Gana, Kazahstan, Makedonija
2014	45	31 (18)	14	Ruska federacija, Gvineja Bissau, Gana, Brazilija, Dominikanska Republika, Liberija, Nepal, Ukrajina
2015	39	24 (15)	11	Gana, Liberija, Ruska federacija, Makedonija

** zaradi statistične zaščite število posvojitev v posamezni državi ni objavljeno; najprej so napisane države, v katerih je bilo več posvojitev v posameznem letu

Vir: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2015).

Glede na podatke Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju MDDSZ) število enostranskih posvojitvev od leta 2010 blago narašča (glej Tabelo 5.2). Za podatke od leta 2010 smo se odločili zaradi dejstva, da so bile prve vloge za posvojitve v istospolne partnerske skupnosti podane šele v tem letu (Sobočan 2011, 369). Po vsej verjetnosti pa so za same postopke potrebovali nekaj časa in so bile posvojitve izpeljane v kasnejših letih in šele takrat vključene tudi v zbrane podatke.

Podatkov, ki bi povedali, koliko je bilo enostranskih posvojitvev v istospolne družine v posameznem letu ni moč dobiti ne na MDDSZ in ne na SURS, prav tako pa jih nismo dobili niti na Skupnosti centrov za socialno delo.

Različni podatki o posvojitvah v istospolne partnerske skupnosti se zbirajo v različnih raziskavah posameznikov, društev in podobno, vendar so vsi ti podatki bolj kot ne okvirni, saj se kot rečeno veliko takšnih družin izven svojega doma zaradi več razlogov ne kaže oziroma ne izreka za takšne.

5.6 Težave pri enostranski posvojitvi v istospolne partnerske skupnosti

5.6.1 Razlikovanje v zakonodaji

Slovenska zakonodaja družinskih razmerij, ki se oblikujejo med starši in otroci v družinah istospolnih staršev, ne prepozna kot enakopravnih ali upravičenih do kakršnihkoli pravic in dolžnosti ter kot taka ne more predpisovati ukrepov in sistemskih rešitev v takšnih razmerjih. Z drugimi besedami to pomeni, da si istospolne družine za reševanje specifičnih družinskih potreb in potreb otroka ne morejo pomagati z obstoječimi pravnimi orodji. »Nevidnost v pravnem smislu generira, uokvirja in ohranja tudi kulturna, simbolna izključenost oziroma neenakovrednost socialnih družinskih razmerij, še zlasti v primeru istospolnih družin, za katere lahko trdimo, da so družbeno nezaželena oblika družinskega bivanja« (Sobočan 2009, 66). Zaradi pomanjkanja

pravnega priznanja in pravno urejenih odnosov pa socialni starši istospolnih družin težko uveljavljajo starševsko identiteto (Sobočan 2009, 65–66).

Po mnenju Sobočanove se odklanjanje in strah pred »novimi« družinskimi oblikami, med drugim oblikuje tudi na podlagi treh izzivov, ki jih starševstvo v istospolnih družinah postavlja normativnemu. In sicer gre za (Sobočan 2009, 66–67):

- ideološki izziv, saj istospolno starševstvo zmanjšuje pomen spolno določenih vlog;
- strukturni izziv, saj spreminja dobro utečeno družinsko konstelacijo;
- biogenetski izziv, ker izenačuje idejo o reprodukciji kot domeni, ki je izključno znotraj raznospolne družine.

5.6.2 Diskriminacija in soočanje z njo

V istospolnih družinah se otrok ne more »zgoditi« brez volje staršev, kot se to lahko zgodi v raznospolnih partnerstvih. Otroci v istospolnih družinah so vedno skrbno načrtovani in odločitev zanje je zavestna in zelo preiščljena, pot do otrok pa pogosto težavna in dolga. Tako geji in lezbijke, kot je potrdila tudi raziskava, ki sta jo izvedla Švabova in Kuhar, pogosto »menijo, da so realne možnosti za to, da bi imeli otroka, majhne, nekateri celo čutijo, da jim morda pravica do otrok res ne pripada« (Sobočan 2009, 70). Takšno pa je v veliki meri tudi javno mnenje, saj jih večina meni, da istospolni partnerji ne bi smeli posvojiti otrok (Sobočan 2009, 70).

Državni zbor je 3. marca 2015 sprejel Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, ki je spremenil prve štiri člene ZZZDR in tako zakonsko zvezo dovolil tudi istospolnim partnerjem. Nekatere državljanke je to tako razburilo, da so pričeli zbirati podpise za razpis zakonodajnega referenduma, ki bi preprečila uveljavitev Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Nasprotnike zakona je zmotilo ravno to, da bi istospolna zakonca lahko posvojila otroka (Hočever 2015).

V Odloku o razpisu zakonodajnega referendumu o Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (v nadaljevanju OdZZZDR-D) sprejetem na seji 4. novembra 2015 je bilo določeno referendumsko vprašanje »Ali ste za to, da se uveljavi Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR-D), ki ga je sprejel Državni zbor na seji dne 3. marca 2015?« (OdZZZDR-D, II. točka). Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (v nadaljevanju ZZZDR-D), bi pogloblito spremenil pravno urejenost pravic istospolnih partnerjev in jim med drugim omogočil sklenitev zakonske zveze in s tem tudi pravico do skupne posvojitve otrok (Državni zbor RS 2015). Vendar je na referendumu izvedenem decembra 2015, 226.651 Slovencev in Slovenk glasovalo za uveljavitev zakona, ali 36,49 odstotkov in 394.482 Slovencev in Slovenk ali 63,51 odstotkov proti (Državna volilna komisija 2015).

Tudi Musek ugotavlja, da v Sloveniji prevladuje odklonilno stališče do posvojitve otrok s strani istospolnih partnerjev, saj je v opravljeni raziskavi skoraj 69 odstotkov Slovencev izrazilo tako mnenje (Musek 2013, 129).

Kot piše Pusaterijeva ima v Sloveniji vera velik vpliv na razumevanje poroke in družine v družbi. Po spremembi zakona v marcu 2015 se je na ulicah zbralo na stotine ljudi, ki so protestirali proti spremembam zakona. Protestnike vseh generacij je sklicala neprofitna organizacija 24KUL, ki je bila leta 2009 ustanovljena z namenom promocije temeljnih vrednot, kamor šteje človeško življenje, človekove pravice, solidarnost, demokracijo, svobodo in aktivno državljanstvo (Pusateri 2015, 82 in 24kul). Kot piše Pusaterijeva je njihovo razumevanje človekovih pravic precej konvencionalno in pravic oseb, ki pripadajo manjšinam glede spolne usmerjenosti, ne štejejo v to kategorijo. Člani 24KUL verjamejo, da imajo otroci pravico do mame in očeta, kakršno koli drugačno obliko družine pa dojemajo kot pomanjkljivo. Protestniki so jasno izražali nestrinjanje z istospolnim starševstvom in posredno napadli tudi enostarševske družine, niso pa zahtevali opustitve obstoječe zakonodaje, ki ureja posvojitve in omogoča posameznikom, ne glede na njihovo spolno usmerjenost, da posvojijo otroka. Na čelu manifestacije je bila *Koalicija Za otroke gre!*, ki deluje v sklopu 24KUL in ima močno religiozno komponento. Pri vsem tem je zanimivo, da je bila Katoliška cerkev, ki jo *Koalicija Za otroke gre!* tako močno podpira, vpletena v veliko škandalov širom po

svetu, ki med drugim vključujejo tudi spolne škandale. Sodelovanje *Koalicija Za otroke gre!* in rimskokatoliške cerkve je šlo v tem primeru celo tako daleč, da se je pri nedeljski maši pozivalo vernike, naj podpišejo peticijo proti uveljavitvi nove zakonodaje (Pusateri 2015, 82–83).

Istospolni pari, ki se odločijo za boj proti diskriminaciji, se odločajo za pravne procese, torej civilne tožbe, v katerih se sklicujejo na pravice, ki izhajajo iz dokumentov, ki takšno diskriminacijo, na podlagi spolne usmerjenosti, prepovedujejo. Na tak način se oblikujejo precedenčni primeri, ki so v pomoč naslednjim generacijam (Sobočan 2009, 71).

V Sloveniji je bila poleti 2011 izdana prva negativna odločba na vlogo za posvojitev nebiološkega otroka partnerke, vendar sta se partnerki pritožili na Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, ki je njuno pritožbo ugodno rešilo in tako oblikovalo precedenčni primer za naslednje vloge za enostransko posvojitev otrok v istospolnih skupnostih (Sobočan 2011, 369).

Istospolni starši, ki se v tako homofobni družbi odločajo za posvojitev otrok, se običajno opirajo na argument ljubezni, saj »so prepričani, da je prav ljubezen do otrok pa tudi ljubezen in razumevanje med partnerjema tisti vir, kjer lahko istospolne družine in otroci iz istospolnih družin črpajo moč za spopadanje s kakršnimi koli situacijami« (Sobočan 2009, 75).

Od oseb, ki so istospolno usmerjene, se pričakuje, da ne bodo imele otrok in to starše v istospolnih družinah postavlja v nezavidljiv položaj. Nekateri istospolni partnerji tako navajajo, da se je dojemanje njihove istospolne identitete spremenilo, ko so pričeli z načrtovanjem družine. Sobočanova pravi, da bi lahko za takšne družine trdili, da so ne meji med heteronormativnostjo, ker imajo otroke in homonormativnostjo, ker so homoseksualci, zato se morajo za vključenost boriti na obeh straneh (Sobočan 2009, 78). Zato pa lahko trdimo, da ravno mavrične družine obema sferama dajejo novo podobo (Sobočan 2009, 77–78).

Čeprav, kot navaja López (López v Buil in drugi 2004, 89), se lahko otroci istospolnih staršev soočajo s problemi zaradi spolne usmerjenosti svojih staršev, ti otroci hkrati razvijejo strategije, da se takšni problematiki izognejo ali se je obranijo.

Ker v Sloveniji družba istospolnih družin na splošno še vedno ne sprejema in ker se takšne družine pogosto srečujejo s takšno in drugačno diskriminacijo, se istospolni starši zavedajo, da je na to potrebno pripraviti svoje otroke. Starši so zato mnenja, da je zaradi njihovih otrok pomembno, da se družijo z ostalimi istospolnimi družinami, saj na ta način lažje razumejo, da niso sami in da njihove družine niso »drugačne«. Starši tudi poudarjajo, da je do otrok pomembno biti iskren, da jim je potrebno biti v oporo in v njih spodbujati samozavest. Otroci so namreč tisti, ki nosijo posledice spolne identitete staršev in to ne po lastni volji (Sobočan 2009, 80).

Ker pa je za odpravo diskriminacije nujno sprejetje diskriminiranega kot »normalnega«, se tudi istospolni pari in istospolne družine borijo za status »normalnega«. Zato je pomembno, da se o takih oblikah partnerstev in družin govori. Življenje z otrokom pomeni za istospolne pare dokončno razkritje, saj se z otrokom pojavi več situacij, v katerih se pričakuje, da bodo prisotni vsi člani družine. V mislih imamo recimo vključitev otroka v vzgojno izobraževalne ustanove, kjer se pričakuje sodelovanje obeh staršev, ki sta vključena v otrokovo vzgojo. Se pa tudi v teh primerih zgodi, da identiteta enega starša ni popolnoma razkrita. Tako Sobočanova navaja, da je včasih »socialna mama prepoznana kot partnerka (kar lahko implicira tudi starševsko vlogo), pogosto pa zgolj kot prijateljica« (Sobočan 2009, 79).

5.6.3 Težave v socialnem delu

Morda se ravno zato, ker je v boju proti diskriminaciji in za status »normalnega«, lažje biti tudi formalno starš biološkemu otroku partnerja, vse več istospolnih parov odloča za enostransko posvojitve bioloških otrok svojih istospolnih partnerjev (Sobočan 2011, 369). Postopek takšne posvojitve smo že predhodno opisali v diplomskem delu, je pa potrebno opozoriti tudi na težave, ki v takšnih postopkih nastajajo.

Omenili smo že, da so bile prve vloge za enostranske posvojitve otrok v istospolnih družinah na centre za socialno delo vložene v letu 2010 in da se je leta 2011 po ugodno rešeni pritožbi na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve za dve istospolni partnerki, ki sta prejeli negativno rešeno vlogo za enostransko posvojitve s centra za socialno delo, oblikoval precedens. Nov pojav v praksi socialnega dela pa je pomenil tudi nov izziv in z njim novo učenje in novi pristopi za socialne delavce (Sobočan 2011, 369).

Kot piše Sobočanova, se je med socialnimi delavci pojavila »neodločnost«, katere vzrok so »skrbni za otrokove koristi in odnosa do homoseksualnosti v naši družbi« (2011, 369). Tako so v neformalnih pogovorih nekateri delavci izpostavili strah pred tožbo s strani domnevno anonimnega biološkega starša, strah, da bi mediji odločitve centra za socialno delo označili za družbeno nesprejemljive, strah za otrokovo prihodnost in podobno, najbolj pa so negotovi glede pravne ureditve v tem primeru. Vendar Sobočanova nadaljuje, da se morajo v primeru, ko zakon nečesa ne ureja, socialni delavci v iskanju rešitve problema zateči k lastnim strokovnim vrednotam. Ker pa je še vedno potrebno biti zavezan metodam socialnega dela, je potrebno v novih situacijah razvijati nove pristope, »ki bodo v želji zagotoviti uporabnikovo potrebo ali rešiti njegovo problemsko situacijo hkrati ohranili strokovno in etično prakso za vse udeležence v procesu« (Sobočan 2011, 370).

Že tako stroka na področju posvojitve nima razvitih strokovnih vsebinskih standardov o socialnem delu, navaja Zavirškova (2009, 94). Zakon ureja le najnujnejše pogoje posvojitve. Od leta 2007 obstaja Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD, ki predpisuje potek dogodkov, vendar formalnopravna ureditev ne zagotavlja tudi kvalitetne strokovne prakse, ki bi morala biti utemeljena na poenoteni strokovni postopki, strokovni etiki in strokovni podpori ljudem. Tako je delo na področju posvojitve, torej tudi na področju enostranskih posvojitve v istospolne partnerske skupnosti, precej neenotno in prepuščeno lastni presoji strokovnih delavcev (Zaviršek 2009, 94–95). Eden od razlogov za takšno prakso je tudi redkost vlog za posvojitve na manjših centrih. Že leta 1987 je Ela Zupančič predlagala, da bi se ustanovil poseben center za posvojitve, vendar le tega še danes nimamo (Zaviršek 2009, 96). Ustanovitev takšnega centra so leta 2009 kot priporočilo zapisali tudi v

Raziskovalnem poročilu: Postopki, organizacija in standardi na področju posvojitve (Zaviršek 2009, 141).

Istospolne osebe, ki so vložile vloge za posvojitve, so morale o življenju, izkušnjah in stiskah istospolnih, »izobraževati« svoje socialne delavce. Ker si niso mogli predstavljati, kako lahko oceno o njihovi ustreznosti kot staršu, podajo strokovnjaku, ki so tako slabo seznanjeni z življenjem istospolnih, so to doživljali kot diskriminacijo. Hicks in Mc Dermott sta po navedbah Sobočanove, ugotavljala dva poglobljena vpliva, ki motita strokovnost postopka s starši, ki so istospolno usmerjeni in sicer gre za: pomanjkanje poznavanja življenja istospolnih partnerstev in za to, da spolna identiteta postane edini vidik njene osebnosti (Sobočan 2011, 372–373).

Tako Sobočanova ugotavlja, da se mora socialno delo na področju dela z istospolno usmerjenimi družinami v Sloveniji šele oblikovati, pomembno pa je, da zna socialno delo prepoznavati koristi otroka, kar pomeni, da se je potrebno seznaniti z življenjem istospolnih, spoznati priporočila strokovnih združenj in tako dalje. Socialni delavec pa mora biti pripravljen tudi svetovati, usmerjati in predlagati (Sobočan 2011, 376).

Na tem mestu bi poudarili še ugotovitve Sobočanove, da so zgodbe istospolnih staršev »prežete predvsem z optimizmom in pozitivnim pogledom na svet in okolico; z ovirami se spopadajo brez strahu ali obžalovanja, da so se odločili za starševstvo« (Sobočan 2009, 81).

5.7 Analiza intervjuja: primer, kjer je socialna mama posvojila biološkega otroka svoje partnerke

Pogovor oziroma polstrukturiran intervju, za katerega smo imeli že vnaprej pripravljena odprta vprašanja, je potekal v Ljubljani 13. julija 2016 in je trajal 74 minut. Intervju je skoraj v celoti transkribiran, saj sem v njem izpustila oziroma zakrila le podatke, ki bi razkrili identiteto intervjuvank oziroma za raziskavo samo niso pomembni. Intervju je priloga pričujočem diplomskemu delu.

Lezbični par – primer, kjer je pred kratkim socialna mama dobila odločbo o posvojitvi biološkega otroka svoje partnerke, mi je povedal, da o skupni posvojitvi otroka nista niti razmišljali, saj jima je bilo znano, da le-te slovenska zakonodaja ne dopušča. Hkrati sta vedeli, da je v Sloveniji tudi za istospolne parterje zakonsko priznana pravica do enostranske posvojitve otroka. Za to sta izvedeli od ostalih istospolnih parov s katerimi sta v stikih. Vedeli sta, da je pred leti MDDSZ ugodil pritožbi dveh lezbijk, ki sta na centru za socialno delo dobili negativno odločbo na vlogo za enostransko posvojitev otroka. Ker pa se je do njunega primera praksa ne centrih za socialno delo spremenila, se jima ne zdi, da sta zaobšli zakon, temveč, da gre za zakonsko priznano pravico. Vendar na tem mestu poudarjata, da gre tu za pravico otroka, da ima dva starša in ne za pravico socialne mame, do posvojitve otroka. Otroka sta načrtovali skupaj, zato me je zanimalo, na podlagi česa sta se odločili, katera bo biološka mama. Povedali sta, da sta se na vse zelo dobro pripravili, predvsem zdravorazumsko in da sta se o tem, katera bo biološka mama, odločali na podlagi bioloških predispozicij, na primer biološka mama ima bolj redne menstrualne cikle. Hkrati sta upoštevali tudi finančno plat in izračunali, za katero je boljše, da je na porodniškem dopustu (Mama 1 in Mama 2 2016). Partnerki sta se tudi registrirali in prevzeli enak priimek, ki ga je z rojstvom dobil tudi otrok. To jih kot družino še bolj povezuje. In ker je bilo od začetka jasno, da bo otrok posvojen s strani mamine partnerke, ob rojstvu očeta sploh niso vpisali v rojstni list otroka (Mama 1 in Mama 2 2016).

Vlogo za posvojitev otroka sta vložili nekaj mesecev po rojstvu otroka, stik s socialno delavko pa sta ustvarili že precej prej, saj sta mnenja, da je pomembno »s kom imaš opravka in kakšen je ta občutek« je povedala Mama 1 (Mama 1 in Mama 2 2016).

Kot navajata so o odobritvi vloge odločali socialna delavka, ki jo imenujeta referentka, psihologinja in direktor centra za socialno delo. Od vloge do odločbe je trajalo približno osem mesecev, kar se jima glede na ostale, njima znane primere, ne zdi veliko, sploh ker gre za prvega otroka v njunem primeru. Po oddaji vloge so ju s centra za socialno delo prvič kontaktirali šele po treh mesecih, kar ju je kar prestrašilo, zlasti socialno mamo, saj se je bala, da kaj ni v redu, ker se je vse odvijalo precej počasi. Da bi bila vloga zavrnjena, sta se bali zaradi tega, ker socialna mama zaradi narave svojega dela

dobiva dohodke vsake nekaj mesecev in takrat toliko več in ker obiskuje psihoterapijo (Mama 1 in Mama 2 2016).

Glede odnosa z referentko sta mi povedali, da sta bili na začetku malo razočarani ali celo presenečeni, ker je referentka v fazi proučitve zadeve med drugim vprašala, če sta s partnerko sovražni do moških. Kasneje sta z referentko vzpostavili odličen odnos in s samim postopkom posvojitve in odnosov strokovnjakov v njem sta zadovoljni. Socialna mama je povedala, da je vzrok za mnoga vprašanja, ki so se ji na začetku zdela nenavadna ali celo čudna, tekom postopka začela razumeti. Obema se je zdelo, da socialna delavka zelo slabo pozna življenje in navade istospolnih ljudi in da se je tako tekom postopka o njih veliko naučila (Mama 1 in Mama 2 2016).

O tem piše tudi Sobočanova (Sobočan 2011, 372), ko pravi, da sta Hicks in McDermott opazila dva poglobljena vpliva, ki škodujeta postopku z istospolnimi starši, da le-ta ni dovolj strokoven in sicer: »pomanjkanje zanesljivih in realnih informacij o življenju v istospolnih partnerskih skupnostih in to, da spolna identiteta osebe kar na lepe postane odločilni dejavnik – edini vidik njene osebnosti« (Sobočan 2011, 372–373).

Socialno mamo je ta nevednost kar malo presenetila, saj bi za socialno delavko pričakovala, da je o tem bolj seznanjena. Obe mami sta mnenja, da sta prvi lezbični par, s katerim se je v življenju srečala (Mama 1 in Mama 2 2016).

Intervjuvanki menita, da kot družina niso drugačni skoraj v nobenem pogledu. Socialna mama pravi, da pogosto družba predvideva, da ima ona, ker ni biološka mama, bolj očetovsko vlogo, s čimer se nikakor ne strinja. Se pa obe zavedata, da zunanji svet na njih včasih gleda kot na drugačne in da bo otrok zato bolj izpostavljen, kot sami pravita: »malo bo poseben« (Mama 1 in Mama 2 2016).

O očetu bosta z otrokom spregovorili, odgovorili mu bosta na vsa vprašanja, saj se zavedata, da bo to otroka nekoč zanimalo in nočeta, da bi bila to tabu tema. Oče v vzgojo otroka ne bo vključen, kar je v interesu vsem trem staršem. V vzgojo otroka sta obe mami vključeni enako in nobena ni bolj stroga (Mama 1 in Mama 2 2016).

Mami poudarjata, da jih veliko še vedno ne ve, da je enostranska posvojitve lahko izvedljiva tudi za istospolne starše, hkrati pa povesta, da si veliko istospolnih parov niti ne želi otrok, zato ju jezi, da nekateri propagirajo idejo, da bi istospolni v primeru spremembe zakona, drli na centre za socialno delo z namenom posvojitve otroka (Mama 1 in Mama 2 2016).

Mami sta mi še povedali, da sta mnenja, da se veliko istospolnih parov ne želi izpostavljati v javnosti, s posvojitvijo otroka, pa se naredi vsesplošno razkritje ali kot temu rečeta »coming out« (Mama 1 2016 in Mama 2 2016). Partnerki sta si bili v močno oporo že med nosečnostjo, porodom in tudi med postopkom posvojitve otroka (Mama 1 in Mama 2 2016).

Strinjata se, da se otrok istospolnemu paru ne more kar zgoditi in da ga je potrebno načrtovati, hkrati pa poudarjata, da se tako, kot se razhajajo heterospolni pari, razhajajo tudi istospolni. Ne zdi se jima, da bi bili kot istospolni par dosti drugačni od raznospolnih parov s katerimi se družita (Mama 1 in Mama 2 2016).

V intervjuju sta partnerki še povedali, da se jima zdi, da je pri nas že sama posvojitve otroka še vedno tabu tema, o kateri se ne govori (Mama 1 in Mama 2 2016).

6 UGOTOVITVE

V diplomskem delu smo preverili pravne možnosti, analizirali različne vire in opravili intervju z istospolnim parom, kjer je lezbijka posvojila otroka svoje partnerke. V uvodu smo si zastavili tri teze in v nadaljevanju poglavja pod vsako navajamo ugotovitve.

Hipoteza 1: Večina Slovencev še vedno verjame, da je edina prava družina tista, ki jo sestavljajo zakonca, ki sta biološka starša in njuni otroci, čeprav je takšna družinska oblika v zatonu.

Na referendumu decembra 2015 je večina glasovala proti predlaganemu Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, ki je med drugim predvideval, da bi zakonsko zvezo lahko sklenili tudi istospolni pari. Kar 63,51 odstotkov udeležencev referendumu je odločilo, da se ZZZDR ne bo spreminjal (Državna volilna komisija 2015). Prav tako se je v raziskavi Val 2008 izkazalo, da je skoraj 69 odstotkov Slovencev izrazilo odklonilno mnenje do posvojitve otrok s strani istospolnih partnerjev (Musek 2013, 129). Iz tega izhaja, da večina Slovencev še vedno verjame, da edino pravo družino sestavljajo zakonca, ki sta biološka starša, in njuni otroci. V raziskavi med socialnimi delavci iz leta 2000, ki jo je izvedla Študentska organizacija Univerze v Ljubljani, je 83 odstotkov sodelujočih odgovorilo, da menijo, da sami nimajo predsodkov do istospolnih, kljub temu pa jih je 75 odstotkov odgovorilo, da ne podpirajo legalizacije istospolnega starševstva (Urek 2005, 162).

Hkrati pa se, kot navaja Švabova (2001, 1), vedno bolj intenzivno pluraliziranje družinskega življenja kaže v izjemni raznolikosti. Statistika SURS (SURS 2016) je pokazala, da se je število sklenjenih porok v Sloveniji od leta 1970 do leta 2014 zmanjšalo za več kot polovico in da se je v Sloveniji rojstvo otrok, ki so rojeni izven zakonske skupnosti, od leta 1970 do leta 2014 močno povečalo. Od 2340 v letu 1970 je leta 2014 število poskočilo na 12335 živorojenih otrok izven zakonske zveze Tudi Zavirškova piše, da je z liberalizacijo intimnega življenja zakonska zveza pričela izgubljati svoj pomen in da se je število sklenitev porok zmanjšalo (Zaviršek 2012b, 11).

Tako lahko tezo »Večina Slovencev še vedno verjame, da je edina prava družina tista, ki jo sestavljajo zakonca, ki sta biološka starša in njuni otroci, čeprav je takšna družinska oblika v zatonu« potrdimo.

Hipoteza 2: Postopek enostranske posvojitve otrok je za istospolne partnerje enak kot za raznospolne.

Katalog javnih pooblastil, nalog in storitev CSD, v okviru opisa nalog enostranske posvojitve otroka ne razlikuje staršev glede na njihovo spolno usmerjenost; iz tega lahko rečemo, da je postopek predpisan za vse enako (Katalog 2015, 92).

Naj na tem mestu podarimo opažanja strokovnjakov (Sobočan 2011, 372–376 in Rajgelj 2015, 41), da so socialni delavci premalo seznanjeni z življenjem in navadami istospolnih in bi jih bilo potrebno v tej smeri bolj seznaniti, saj bi na ta način lažje odločali o posvojitvah. Iz tega izhaja, da se o vsaki enostranski posvojitvi odloča glede na primer sam, torej se postopki v vsaki posamezni enostranski posvojitvi tudi razlikujejo, kar pomeni, da lahko prihaja do drugačnega obravnavanja istospolnega partnerja v postopku enostranske posvojitve otroka.

Tudi intervjuvanki (Mama 1 in Mama 2 2016). sta povedali, da se je socialna delavka v njunem primeru in tekom njunega primera z življenjem istospolnih šele seznanjala. Kot navaja Sobočanova (Sobočan 2011, 369) je bila tako leta 2011 izdana negativna odločba lezbijki, ki je hotela posvojiti otroka svoje partnerke. Ker se je par pritožil na MDDSZ in je bila pritožba ugodno rešena sta lahko posvojili otroka. Na tem mestu se nam postavlja vprašanje, koliko je primerov, ko se par ne pritoži.

Iz navedenega ugotavljamo, da se postopek enostranske posvojitve otrok v samem procesu in odnosu socialnih delavcev do oseb, ki želijo posvojiti otroka lahko razlikuje.

Hipoteza 3: Mavrične družine, kamor spadajo tudi družine, kjer so bili posvojeni otroci istospolnega partnerja, se razkrivajo šele v zadnjih letih in tako se tudi družba šele privaja na pojav mavričnih družin.

Kot večkrat poudarjeno v diplomskem delu, so prve vloge za enostransko posvojitev otroka na centre za socialno delo, pričele prihajati šele v letu 2010 (Sobočan 2011, 369), kar pomeni, da pred letom 2010 v Sloveniji istospolne družine pravno niso obstajale. Kot takšne niso bile zajete v statistiki, uradnih dokumentih in podobno. Prav tako je v letu 2010 Vrhovno sodišče »priznalo veljavnost dveh tujih listin o starševstvu (dve družini, ki ju sestavljata dva očeta, sta posvojili otroka v ZDA)« (Sobočan 2011, 369). Tako lahko v Sloveniji pravno o prvih istospolnih družinah govorimo šele po letu 2010. Tako se tudi družba na ta pojav šele privaja in upamo si trditi, da bodo z vedno večjim pojavljanjem v javnosti s časom tudi istospolne družine postale nekaj običajnega. Ob tem sklepu se naslanjamo na primer zunajzakonskih otrok, ki so še v obdobju med obema vojnama veljali za problem. Otroke rojene neporočenim ženskam, piše Zavirškova (2012b, 53), so materam jemali in jih dajali v posvojitev parom, ki so bili poročeni. Takrat je veljalo, da je tradicionalna družina, ki temelji na zakonski zvezi, okolje, ki je najbolj primerno za otroka (Zaviršek 2012b, 53). Nezakonski otroci so doživljali diskriminacijo tudi še po drugi svetovni vojni in kot omenja mama v intervjuju (Mama 1 in Mama 2 2016), jo v ruralnem svetu starejše generacije še vedno zaznajo. Vendar pa so pravno-formalno sedaj otroci rojeni v zunajzakonski skupnosti, danes izenačeni z otroki rojenimi v zakonski zvezi.

Tudi kot menijo Builova in drugi, bi tveganje, da bodo otroci istospolnih staršev diskriminirani in stigmatizirani izginilo, če družba ne bi zavračala homoseksualnosti (Buil in drugi 2004, 89).

7 SKLEP

V diplomskem delu smo za lažje razumevanje najprej opredeli pojme, ki so ključni za razpravo o posvojitvi partnerjevega otroka v istospolnih partnerskih skupnostih ter opisali zgodovinski razvoj in oblike posvojitvev.

V Sloveniji posvojitve urejajo na pristojnem centru za socialno delo po pogojih, ki jih ureja starševsko pravo. Družine se s 53. členom dotika že Ustava republike Slovenije (53. člen URS), kot najvišji pravni akt. Poleg ustave pa moramo pri posvojitvah otrok v istospolnih partnerstvih upoštevati še ZZZDR, ki v svojem celotnem četrtem delu ureja posvojitve, ZPZ, ki ureja razmerje med partnerjema v istospolni partnerski skupnosti, kadar govorimo o mednarodnih posvojitvah pa še ZMZPP. Posredno pa se na posvojitve nanašajo še vrsta zakonov.

Istospolni partnerji nimajo pravice do zakonske zveze in tako skupaj ne morejo posvojiti otroka, hkrati pa jim tudi ZPZ odreka to pravico: »Partnerja partnerske zveze ne moreta skupaj posvojiti otroka. Partnerja partnerske zveze nista upravičena do postopkov oploditve z biomedicinsko pomočjo« (2. člen ZPZ). Lahko pa istospolni starš enostransko posvoji biološkega otroka svojega partnerja, saj ZZZDR v tem primeru ne omenja spolne usmerjenosti.

Iz statistike SURS (SURS 2016) smo razbrali, da se število sklenitev porok vsako leto manjša in da se vsako leto rodi več otrok v zunajzakonskih skupnostih. Iz tega lahko zaključimo, da je vedno več družin, kjer starši niso poročeni, čeprav zakonodaja še vedno favorizira družine, kjer sta starša sklenila zakonsko zvezo, saj ZZZDR le zakoncema dovoljuje skupno posvojitvev otroka. Iz tega nadalje izhaja, da je zakonodaja na področju družin zastarela.

Od leta 2010, ko so bile podane prve vloge in od jeseni 2011, ko je MDDSZ ugodili pritožbi na negativno odločbo o enostranski posvojitvi lezbičnemu paru, tudi uradno nastajajo mavrične družine. Menimo sicer, da je le-te v praksi veliko več kot razkrivajo statistike, vendar se zaradi družbe, ki je do takih družin še vedno zelo negativna, kar so pokazali tudi rezultati referendumu decembra 2015, pogosto raje ne razkrijejo.

V diplomskem delu smo opozorili tudi na pomanjkljivo poznavanje življenja in navad istospolnih s strani socialnih delavcev, kar sta potrdili tudi intervjuvani mami.

Na osnovi vsega napisanega ugotavljamo, da je v prvi vrsti nujno bolj izobraziti strokovnjake, tako socialne delavce kot vse delavce v vzgojno izobraževalnih ustanovah, saj le-ti oblikujejo družbo pri koreninah, torej naših otrocih. O istospolnih družinah je potrebno spregovoriti v vrtcih, šoli, medijih ter sporočiti, da obstajajo in družbo bolj seznaniti z njimi ter na ta način odpraviti diskriminacijo, vsa diskriminatorna dejanja pa ostro obsoditi.

8 LITERATURA

1. 24KUL.si. Dostopno prek: <http://24kul.si/zavod-kulsi> (11. avgust 2016).
2. Buil, Eva, Estrella García -Rubio, Montse Lapastora in Marian Rabasot. 2004. La adopción por homosexuales. *Anuario de Psicología Jurídica* (14) 81–98.
3. Državna volilna komisija. 2015. *Referendum o ZZZDR-D – 2015*. Dostopno prek: <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv-referendumi/ZZZDR-D-2015> (26. julij 2016).
4. Državni zbor Republike Slovenije. 2015. *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih*. Dostopno prek: <http://www.ds-rs.si/sites/default/files/dokumenti/zzzdr-d.pdf> (20. avgust 2016).
5. Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: <http://www.fdv.uni-lj.si/> (26. julij 2016).
6. Hočevar, Barbara. 2015. Gora podpisov za referendum o zakonu o zakonski zvezi. *Delo*, 10. marec. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/politika/podpisi-za-referendum-o-zakonski-zvezi-vlozeni.html> (20. avgust 2016).
7. Klun, Maja. 2009. Posvojitve v Sloveniji kot oblika socialnega starševstva. *Socialno delo* 48 (1/3): 35–49.
8. *Legebitra, zagovorništvo človekovih pravic LGBT skupnosti in posameznikov/ic*. Dostopno prek: <http://www.legebitra.si/> (25. julij 2016).
9. Mama 1in Mama 2. 2016. *Intervju z avtorico*. Ljubljana, 13. julij 2016.
10. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. 2016. *Posvojitve*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/posvojitve/ (22. julij 2016).
11. *Mladina*. 2012. Oprostite gospa učiteljica ali ste lezbijka?, 25. november. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/118101/oprostite-gospa-uciteljica-ste-lezbijka/> (25. julij 2016).
12. Musek, Janek. 2013. Kako gleda Evropa na možnost posvojitve otrok s strani istospolnih partnerjev? *Časopis za Psihologijo in Filozofijo ter za Sodelovanje Humanističnih ved*. 45 (1/2): 119–138.
13. *Network of European LGBTIQ Families Associations*. Dostopno prek: <http://nelfa.org/> (25. julij 2016)
14. Novak, Barbara. 2007. Pravna ureditev istospolne partnerske skupnosti - nova slovenska pravna ureditev. *Pravnik* 62 (6-8): 313–341.

15. *Odlok o razpisu zakonodajnega referendumu o Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (OdZZZDR-D)*. Ur. l. RS 83/15. Dostopno prek: http://www.uradni-list.si/_pdf/2015/Ur/u2015083.pdf (26. julij 2016).
16. Perrin, Ellen C. in Commite on Psychosocial Aspcts of Child and Family Health. 2002. Technical Report: Coparent or Second-Parent Adoption by Same-Sex Parents. *Pediatrics* 109 (2): 341–344.
17. Pusateri, Costanza. 2015. *Finding the Best Families for Children – Moving Towards Inclusive Adoption, The Legislation an Practice to Eliminate Discrimination on the Basis of Marital Status and Sexual Orientation*. Magistersko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
18. Rajgelj, Barbara. 2014. *Dostop do posvojitve in spolna usmerjenost posvojiteljev*. Ljubljana.
19. --- 2015. *Pravni položaj istospolnih partnerstev in starševstva v Sloveniji*. Ljubljana: Zavod za kulturo raznolikosti Open.
20. Skupnost centrov za socialno delo. 2015. *Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD*. Dostopno prek: http://www.scsd.si/tl_files/scsd/dokumenti/katalog_1_6_2.pdf (10. junij 2016).
21. Sobočan, Ana Marija. 2009. Istospolne družine v Sloveniji. *Socialno delo* 48 (1-3): 65–86.
22. --- 2011. Enostranske posvojitve v istospolnih družinah v praksi socialnega dela. *Socialno delo* 50 (6): 369–378.
23. *Statistični urad Republike Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/StatWeb/> (24. julij 2016).
24. Švab, Alenka. 2001. *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: ZPS d.o.o. Znanstveno in publicistično središče.
25. --- in Roman Kuhar. 2005. *Neznosno udobje zasebnosti Vsakdanje življenje gejev in lezbijk*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
26. Toš, Niko in Mitja Hafner-Fink. 1998. *Metode družboslovnega raziskovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
27. Urek, Mojca. 2005. Lezbične in gejevske družine v Sloveniji: implikacije za socialno delo. *Družboslovne razprave XXI* (49/50): 155–174.
28. *Ustava Republike Slovenije*. Ur. l. RS, 68/06. Dostopno prek: <http://www.us-rs.si/media/ustava.republike.slovenije.pdf> (11. junij 2016).

29. *Zakon o mednarodnem pravu in postopku*. Ur. l. RS 56/99, 45/08. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1258> (12. junij 2016).
30. *Zakon o partnerski zvezi*. Ur. l. RS 33/16. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2016-01-1426> (23. julij 2016).
31. *Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti*. Ur. l. RS 65/05. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2005-01-2840> (23. julij 2016).
32. *Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR-UPB1)*. Ur. l. RS 69/04. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200469&stevilka=3093> (10. junij 2016).
33. Zaviršek, Darja. 2009. *Raziskovalno poročilo: Postopki, organizacija in standardi na področju posvojitve*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo in Inštitut RS za socialno varstvo. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/posvojitve_postopki_organizacija_standardi.pdf (2. junij 2016).
34. --- 2012a. *Notranje in meddržavne posvojitve: Od osebnih izkušenj do dobre prakse- Priročnik za razvijanje novih strokovnih kompetenc v socialnem varstvu*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
35. --- 2012b. *Od krvi do skrbi. Socialno starševstvo v globalnem svetu*. Maribor: Založba Aristej.
36. --- in Ana Marija Sobočan ur. 2012. *Mavrične družine grejo v šolo Perspektive otrok, staršev in učiteljic*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

PRILOGE:

Priloga A: Transkripcija intervjuja para istospolne skupnosti

Sta otroka načrtovali skupaj?

Mama 1: »Ja...«

Mama 2: »Ja, pa nisva razmišljali nikoli o posvojitvi, v bistvu...«

Mama 1: »...o enostranski sva samo razmišljali, ja.«

Mama 2: »Mogoče, če ne bi tako ratalo, bi mogoče tudi o tem, samo sva vedeli, da... pač...«

Mama 1: »...da sva plodni« (smeh).

Mama 2: »...ne vedli sva, da se to ne da uredit.«

Mama 1: »Ja, v bistvu, že preden je ona zanosila, sva vedeli, da se da enostransko posvojitev speljat.«

Aha, to sta pa vedeli?

Mama 1: »Ja, to sva vedeli.«

Kje pa sta za to izvedeli?

Mama 2: »Od ostalih parov.«

Od ostalih lezbičnih parov?

Mama 1: »Ja, en par poznavam.«

Mama 2: »Zdaj... Ne tako prav full poznavam.«

Mama 1: »Veva zanju.«

Mama 2: »Ja in vedeli sva, da sta že uredili posvojitev.«

Mama 1: »Ja, ja, ja. Prav vedeli sva, da se da. Ker tudi tako nekako, ne vem točno, kdo mi je to povedal, da je neka odločba Ministrstva za delo kot precedens bila že uporabljena in da je to ta odločba po kateri gredo te posvojitve skozi. Pač malo mogoče izven sistema ali pač kot luknja v sistemu, da je.«

Tudi to me zanima. Se vama zdi, da sta izkoristili, če sedaj gledano na človekove pravice, pravico, ki vama jo pravo Slovenije narekuje ali sta izkoristili luknjo v zakonu... po slovenskem pravu?

Mama 1: »Ne, ne, ne. Sedaj je že malo druga stvar. Je malo drugače...«

Mama 2: »V bistvu pravico, vendar tu ne gre za pravico starša, vendar za pravico otroka, da mu priznajo dejansko stanje, ne.«

Mama 1: »Če otrok, recimo, živi z menoj kot z njeno partnerko in me pozna od samega začetka in skrbim za njega in tako, se šteje nekako, da je iz njegovega stališča boljše, da ima dva starša, kakor samo enega. In da sem jaz prvi kandidat, ki je na vrsti, glede na to, da me pozna, glede na to...vedno iz njegovega stališča gledajo. Vsaj tako so meni razložili.«

Mama 2: »Tako, ni to pravica od nje, to je pravica od malega.«

Mama 1: »Njegova pravica je, da ima dva človeka, namesto enega.«

Mama 2: »Ker neformalno ona je bila starš že od samega začetka. Že ko njega sploh še ni bilo, pač.«

Seveda, ker sta otroka načrtovali skupaj. Na podlagi česa pa sta se določili katera bo rodila? Glede na željo, katera si bolj želi iti čez nosečnost ali na podlagi česa drugega?

Mama 2: »Čisto tako, glede na biološke mogoče predispozicije.«

Mama 1: »Ona ima full reden cikel. Tudi malo finančno je bilo gledano. Jaz bi težje pogrešala moje dohodke, ker sva obe samozaposleni. Bi sicer šla na porodniško, vendar ne bi imela visoke. Full bi bilo več razlike, kot je bilo v tem primeru.«

Mama 2: »Ja čisto tako.«

Mama 1: »Racionalno.«

Mama 2: »Verjetno sem jaz malo bolj fizično...«

Mama 1: »Plodna.«

Mama 2: »Čeprav sva midve isto stare.«

Mama 1: »Čeprav sva se na začetku malo bočkali, ker sva obe hoteli. Oziroma, meni je bilo kar dosti do tega, samo potem, ko sem videla, kaj vse to s seboj prinese mi je bilo kar cool, da nisem jaz rodila, moram priznati.«

Jaz sem ravno danes razmišljala, pa ne zaradi vaju, da bi bila težje partner, ker ne veš, kako boli, kako pomagat. Jaz recimo sem skrbela za svoje telo, če bi pa jaz kadila in moj partner tega ne bi hotel...Kako boš preprečil partnerju... Ne kadit, zato ker mojega otroka nosiš.

Mama 1: »Jaz se kar distanciram, ker kadim.« (smeh) »Čeprav ona je tudi kadila, preden je zanosila.«

Mama 2: »Ampak sem nehala.«

Mama 1: »Ja, nehala je prej, ker smo imeli vse planirano.«

Mama 2: »Kaditi sem nehala, ker me je občutek krivde zdeloval.«

Mama 1: »Da ne sme zaradi malega. Da ne bo kaj narobe.«

Kaj pa, posvojili sta ga potem... s prvim dnem rojstva sta vložili vlogo?

Mama 1: »On je rojen julija, med počitnicami imajo pa oni živi kaos in nama je ona rekla, da ... preden se je rodil sva šli enkrat tja, da vidiva kdo je naša referentka na CSD.«

Mama 2: »V bistvu tako je. Midve sva šli že v nosečnosti tja.«

Mama 1: »Ja, saj jaz sem to že rekla. (Smeh) Sva šli tja, da jo spoznava.«

Mama 2: »Ja pa, da poveva kaj je, ja.«

Mama 1: »Ja pa, da poveva, da bova to vložili in je rekla, dajta po poletju prit, saj to je itak dolg rok. To ne bomo sedaj na vrat na nos hiteli, ker pač itak moramo mi videti, kako se vajin odnos razvija in tako.«

Mama 2: »Pa tudi, tak, itak sva toliko brihtni in se nama je zdelo, dajva it medve tja, pač malo nosečnica ...«

Mama 1: »Diplomatsko.«

Mama 2: »Ja, malo pač, prijazni kot sva, ker sva, sva poskusili malo tako...«

Ja in tudi, da vidiš katere papirje rabiš, če lahko že kaj prej urediš...

Mama 1: »Ja in s kom imaš sploh opravka, ker to je full odvisno od človeka, na katerega naletiš, tako kot povsod, pri vsej birokraciji.«

No pa konec koncev gre za otroka. Tudi pri nama... Sva šla že prej prijavit očetovstvo in te stvari, kar se stvari, da prej uredit..

Mama 1: »Ja, samo sva slišali, da so tudi že spraševali otroke, za katere so starši vložili prošnjo za posvojitve, češ a tebi ni nič hudo, ker nimaš očka, pa take fore... A veš, hočem reči, da je odvisno s kom imaš opravka in kakšen je ta človek.«

Ja, saj to sem brala, da sploh nimajo nobenega posebnega izobraževanja, da je v bistvu vse na tisti socialni delavki oziroma na tej komisiji, če sem prav razumela.

Mama 1: »Ne, oni nimajo... Pri nama ni bilo komisije, je bila ena psihologinja in pa socialna delavka, ki je po abecedi določena kot referntka. Samo oni dve sta.«

Aja čisto po priimku kamor padeš?

Mama 2: »Ne, ne, ne. Ona prav pokriva posvojitve, samo stvar je v tem, da...«

Mama 1: »Ja, samo odvisno na koga padeš, glede na abecedo. Pač več jih pokriva.«

Mama 2: »Ne, ne, ne.«

Mama 1: »Ja.«

Mama 2: »Jaz sem mislila, da samo ona, veš, ker to ni...«

Mama 1: »Ne.«

Mama 2: »Ker niti ni posvojitev veliko, ne, v Sloveniji.«

Mama 1: »To je pač nemogoče spremeniti. Tja ko padeš, padeš. K tistemu referentu, ki je. Lahko, da je edina, v bistvu tega ne vem.«

Mama 2: »Jaz mislim, da je edina na njihovem centru, ker to je center. Ker je rekla tako.«

Mama 1: »Če sem jaz telefonirala in je rekel po telefonu, da mora pogledat, h komu paševa.«

Mama 2: »Ne, jaz sem pa razumela, da pač čist ona ureja to zadevo, zaradi tega ker...«

Mama 1: »Ampak ti nisi govorila.«

Mama 2: »Jaz nisem govorila? Sem, takrat ko sem bila zraven. Mislim, takrat ko sva šli skupaj k direktorju.«

Mama 1: »Ampak jaz vem, kako je do tega prišlo, ...«

Načeloma, ko kličeš za katero koli odločbo te sprašujejo po priimku. Mogoče te je pa zaradi tega vprašal. Pa saj to se lahko pozanimam. To lahko na center pokličem in mi povejo. Torej komisije pri vajinem primeru sploh ni bilo?

Mama 1: »V bistvu ne vem. Lahko na odločbo pogledam.«

Mama 2: »Jaz mislim, da komisije nikjer ne omenja. V bistvu je bolj tko kot neko...«

Mama 1: »Ne, ne omenja je. Oni so se že usedli, ne. Mislim, da direktor pa onidve, mislim, da ta psihologinja in ta najina referentka. Ne vem pa, kaj bi bil ta strokovni team, ker nekaj piše, da po posvetu in bla bla bla pa to... Samo nama nihče ni povedal. Lahko, da je bilo kaj, pa da midve ne veva.«

Se pravi, da si ti dala vlogo za posvojitev?

Mama 1: »Ja. Jaz sem dala. Jaz sem šla potem septembra ali celo prvega oktobra, ne vem, nekako tako. Nekako tako, v glavnem, par mesecev po njegovem rojstvu. Sem šla tja, mi je ona dala listek, kjer imaš tako, kakšnih dvajset stvari, ki jih nujno rabiš od potrdila o nekaznovanosti...«

Mama 2: »Skupaj sva šli tja.«

Mama 1: »Ja. Jaz sem dala vlogo, ne.«

Mama 2: »Ja, vlogo pa si dala oktobra.«

Mama 1: »Ja, začetek oktobra in je bila sedaj šele zadeva razrešena. Ampak nisva imeli težav. To je šlo gladko.«

Pri skupnih posvojitvah, mislim, da traja eno leto preden se posvojitev sploh lahko uveljavi. Pri vama pa to ni bilo tako?

Mama 1: »Ja, to je bilo malo manj, ne.«

Mama 2: » Nekje osem mesecev.«

Mama 1: »S tem, da je trajalo tri mesece, da so se nama sploh oglasili, po tem, ko sem jaz že dala vlogo. Sem si že mislila, kaj je narobe sedaj.«

Mama 2: »Po moje čekirajo, veš, vse te pogoje, ki so jih dali.«

Mama 1: »Sem mislila, da kaj zaradi zdravniških potrdil ali pa kaj... Ker jaz hodim na psihoterapijo, sem imela tudi od psihiatrinje mnenje, da absolutno sem sposobna imeti otroka in bla bla in skrbeti za njega in tako, ampak, sem mislila, da je kaj full narobe, sem potem v bistvu vseeno poklicala in je ona rekla, ne, ne, ne, saj še nismo sploh obravnavali, ne. (smeh)«

Vaju je bilo zaradi česa strah, da posvojitev ne bi šla skozi? Zaradi teh mnenj, vaju je bilo še pri čem drugem strah?

Mama 1: »Ja, ne vem. Zaslužek sem jaz pomislila, recimo...«

Mama 2: »Aja, tako razlog, da zaradi česa ne bi šlo...«

Ja, recimo razlog, če je bila kakšna takšna tema, da vaju je bilo strah ali pa ne vem kaj je to, kakšna točka...

Mama 2: »Ne, v bistvu ona se je najbolj sekirala zaradi teh...«

Mama 1: »Psihičnih.«

Mama 2: »Ja zaradi te pač njene...«

Psihoterapije?

Mama 1: »Ja. Zaradi nestabilnosti ali kako...«

Mama 2: »Ker je pač imela par epizod v življenju.«

Mama 1: »Fora je, da sem že ene osem let totalno OK. Samo, pač, pred coming outom sem jaz imela strašne težave. Tudi tako, zelo nihanja, razpoloženska, tako da so v bistvu rekli, da je bipolarna motnja, samo je malo čudno, da sedaj osem let odkar sem pa coming out naredila, je pa vse cool, ne, mislim...«

Pa sej po mojem je to psihično res...

Mama 1: »Stres.«

Da ne moreš biti to kar si, da te pač družba...

Mama 1: »Sam pred sabo. No, to sem najbolj cvikala, potem je bilo pa opcija, da bi me kaj, ker a veš jaz imam dohodke recimo bolj na par mesecev ali pa na kaj več zaradi narave mojega dela in takrat je bil ravno en tak izpad, ker je bilo konec poletja in sem morala dati za zadnje tri mesece koliko sem zaslužila zraven k vlogi. To sem tudi mislila...«

Pa poznata koga, ki zaradi dohodkov, ni mogel posvojiti otroka?

Mama 1: »Ne.«

Mama 2: »To so bile njene skrbi. Jaz se tega nisem bala. Pač, ker je ona, jaz sem bila tukaj v čisto safe poziciji, recimo ne, ampak vseeno čisto... Ne morejo oni sedaj, pač ljudje, ki imajo resnejše težave z duševnim zdravjem, pa imajo otroke, ne, in ni nek razlog, to ne pomeni, da so sedaj slabi starši, kar se keša tiče pa tudi ne. Pač narava njenega dela je takšna, da kdaj dobi vsak drugi ali pa vsak tretji mesec honorarje, je pa takrat honorar toliko večji, ne. Tak, da spet ni to toliko.«

Če pa bi bila ti brezposelna, pa enostavno ne bi mogla posvojiti ali kako potem?

Mama 1: »Ej, ne vem! Veš, kaj vse razmišljaš...«

Mama2: »To so bolj strahovi, ki niso osnovani. Tudi to recimo ni bil moj strah nikoli, jaz se nikoli nisem tega bala.«

Mama 1: »Jaz sem se bala, zaradi tega, ker je toliko časa to trajalo. Oni so se javili vsake tri mesece, vsaka stvar je bila tri mesece.«

Mama 2: »Samo je stvar, da ti ne veš, kaj vse oni delajo, ker imajo boga in pol, ne. V medijih slišimo samo, ko res se kakšna huda stvar zgodi, drugače pa je vse živo.«

Mama 1: »Ja, saj jaz tudi tako realno nisem mislila, da mi bojo zavrnilo, ne.«

Saj tudi te navadne odločbe gredo čez njih.

Mama 2: »Ja in vse traja. In tega je veliko.«

Mama 1: »Samo sem mislila, da bo bolj zoprno, kot je na koncu bilo. Je bilo full the best na koncu. Tudi ta referentka, ki je na začetku zelo čudna vprašanja postavljala, od tega, ali sem sovražna do moških, ali sva midve, kaj sovražni do moških, ker je on pač moškega spola.«

Mama 2: »Veš kaj, po moje ona ni nikoli imela izkušenj z niti lezbijkami niti z istospolnimi parom. Veš, jaz sem prepričana, da sva prvi lezbični par, ki ga je ona sploh spoznala. Glej jaz vedno tako rečem, raje vidim, da vpraša pa tudi, če je neumna.«

Mama 1: »Ja, samo je pa res to, da potem na koncu mi je bilo pa vse smiselno, zakaj ona ta vprašanja glupa zastavlja. Ker meni so se zdeli res neumna, kaj me to sprašuje, kaj je z njo... Ali sem sovražna do moških, sem rekla imam brata imam fotra, halo, saj imam stike z moškimi, saj nisem sedaj izolirana v enem lezbo getu. A veš?«

Saj jaz, če gledam iz druge strani, še zmeraj gre za otroka, meni se zdi prav, da se stvari, sploh določene preveri.

Mama 2: »Točno to, ja.«

Pa ne gre tu za istospolne.

Mama 2: »Stvar je v tem, da postopek, čeprav gre za enostransko posvojitve, ni kaj bistveno drugačen, kot če gre za dvostransko posvojitve, ne. In on rabi pogledat kakšno je to psihično okolje, kakšno je fizično okolje v katerega ta mali prihaja, v kakšnem stanju sva midve, koliko sva stabilni, čisto iz tega, ne. Pač sva pa še lezbijki zraven in mogoče je ona takrat, na prvo žogo, pomislila, aha mogoče sta pa lezbijki zaradi tega, ker sovražita moške.«

Mama 1: »Ja, saj to je bilo meni tako glupo.«

Mama 2: »Ne, pa brez veze, pač. To je ena gospa, ki po mojem ni prej nobene spoznala.«

Mama 1: »Ja, pa dela na centru za socialno delo, kako ni nobene spoznala?«

Nimajo pa nobenega izobraževanja na to temo.

Mama 2: »Veš zakaj, ker lezbijka bit je čisto normalna stvar, ne rabiš ti nujno sedaj pa na centru za socialno delo poznati to. To je pa stigma.«

Mama 1: »Pa, če ne drugega to, da se je učila o tem na faksu.«

Mama 2: »Ni se. Ona je trideset let nazaj diplomirala verjetno, veš ali pa petindvajset let.«

Pa tudi sedaj ne vem, če se.

Mama 2: »Sicer pa, zakaj bi se o lezbijkah učil. Ali je to kakšen socialni problem ali je psihičen problem?«

Mama 1: »Ja, ne, pač, obstajajo. Zaradi tega predvsem.«

Mama 2: »Vem, vendar, če bi nas teoretsko tako obravnavali, pomeni, da je nekaj narobe z nami.«

Mama 1: »Ne, obravnavati je treba samo toliko, da veš, da obstaja in kaj to pomeni.«

Mama 2: »Veš kje so nas obravnavali geje pa lezbijke?«

Mama 1: »Pri sociologiji.«

Mama 2: »Ne, na medicinskem faksu, ko je bila to še bolezen. Evo.«

Mama 1: »Ja, takrat pa res, menda.«

Mama 2: »In nočemo tega, ne.«

Mama 1: »Sploh nisem pomislila. Ne, sem hotela povedat, pa me skoz prekinjaš. (smeh)«

Dopolnjuje te.

Mama 1: »Ja, ja, da na koncu mi je bilo popolnoma jasno, zakaj je ona ta vprašanja postavljala in da se mi je zdelo, da se je ona s tem blazno veliko naučila, ko je najin primer obravnavala. Dvakrat so bili pri nama doma, enkrat ona, enkrat pa še ona in

psihologinja in je bil dejansko tako prijetno, da smo se na koncu pomenkovale o vremenu. Ker je vse vprašala, vse kar pač res mora vprašat. Samo jaz sem res morda malo alergična na tiste, ki sprašujejo z nekimi čudnimi motivi, da lahko potem sami svoje zaključke, ki so jih imeli itak že v naprej pripravljene. Samo ta je bila res OK.«

Mama 2: »Ja, samo jaz se pa sprašujem, mogoče, mislim, res super izkušnja, the best, res vsakič boljše. Se pa vprašam, kaj bi bilo, če bi bili pa midve drug par, recimo.«

Mama 1: »Ja, ali pa, če se ne bi hoteli pogovarjati, da bi bili introvertirani.«

Mama 2: »Ja, midve sva precej tako outspoken in izigoing, pač vajeni sva se s tujci pogovarjati.«

Mama 1: »Ja, pa res nimava teh komunikacijskih zadržkov.«

Meni je ena socialna mama odklonila pogovor, ker, da pač niso nič drugačne. V smislu, pojdi katerega drugega vprašat, saj smo si vsi enaki.

Mama 1: »Ja, pa to ni čisto res. Prav enaki nismo. Enakovredni smo. Kdor reče, da smo vsi enaki še nikoli ni doživel dvojnega PMS-a ob istem času, veš.«

Mama 2: »No, to je malenkost.«

Mama 1: »Seveda, na človeški ravni smo vsi enaki, seveda, da se razumemo.«

Mama 2: »Veš ti si tako misliš, ona pa misli malo drugače in je v bistvu oboje pravilno.«

Mama 1: »Ne, jaz mislim, da je to malo izgovor, ker se folk boji izpostavljanje.«

Mama 2: »Ja ali pa je to načelen razlog in reče evo ga, jaz pač vztrajam pri tem.«

Mama 1: »Ja, samo ta načela so včasih zelo... Včasih se skrivaš za njimi.«

Mama 2: »Glej, tudi midve imava včasih kakšno načelo, pa potem rečeva eh.«

Mama 1: »Ja sej, v bistvu ga preživiš potem.«

Jaz vse spremenim, sploh kar se teh tiče (pokažem na otroka). Se vama potem zdi, da ste v čem drugačni od ostalih družin? Pozitivno in negativno.

Mama 1: »Mislim, da ne.«

Mama 2: »Načeloma nismo. Midve se že kot par, še preden je on bil, nisva počutili različni, kot pa mogoči naši straight pari s katerimi se družimo.«

Mama 1: »Meni je recimo edino hecno to, če kdo pristopi k nam recimo, če sem jaz, ki ga nisem rodila, pa sedaj recimo očetovska figura. Kar je meni recimo full glupo. Jaz te vloge ne sprejemam. To je odvisno od družine do družine. Eni so zelo tako...«

Mama 2: »Kot družina, mi sami...dobro bom jaz sedaj govorila bolj za nas, kako jaz nas dojemam. Mi nismo različni, pač so detajli, oni imajo konec koncev črnega očeta ali pa

druga narodnost in so mogoče drugačni. Jaz se ne počutim tako, se pa zavedam, da pa mogoče, da nek zunanji svet gleda na nas kot na malo drugačne, no.«

Mama 1: »Ja, ali pa veš to, ko so presenečeni kakšni, da je najin otrok tak dobrovoljček, recimo. Oni nas vidijo kot drugačne.«

Mama 2: »Ne, jaz mislim, da to nima veze, to da ima dve mamici ampak so bolj, po navadi kdor opazi, da je dobrovoljček, je že starš. Mogoče njihovi niso bili tako dobrovoljni, veš to je bolj iz nekega osebnega, ne zaradi tega, ker pa sedaj bi si pa mislil pač, ker ima dve mami in da ni srečen otrok.«

Mama 1: »Jaz imam občutek, da ga drugi zelo drugače gledajo.«

Mama 2: »Jaz mislim, da ne. Najin krog ne, da pa nek zunanji svet pa gleda na nas. Ne tko blazno, ampak gleda.«

Mama 1: »Gledajo, verjemi. Vem, ker sem bila v tem straight svetu trideset let in vem kako gledajo na nas in ravno zaradi tega, me je bilo tako strah coming outa.«

Mama 2: »To govoriš sedaj kot lezbijka. Govorimo o tem, kako mi izgledamo kot družina.«

Mama 1: »Čim si lezbijka, in lahko si najboljša pisateljica na svetu, če si lezbijka si lezbijka.«

Mama 2: »Jaz tega ne gledam tako. Tudi vem kako se je spremenilo v dvajsetih letih. Jaz sem lezbijka že dvajset let in je velika sprememba.«

Mama 1: »Jaz sem tudi že dvajset let, samo nihče ni vedel za to.«

Glede na prebrano so bolj odprti istospolni, bolj liberalni, velikokrat so njihovi otroci veliko bolj pozitivni, ravno zaradi tega in da so že veliko bolj pripravljeni na to, da lahko kdaj na njih kdo s prstom kaže. Ker moj otrok, recimo, če bo debel, ravno tako bodo nanj s prstom kazali, pa na to ne bo pripravljen, ker jaz tega nisem predvidela in ga ne bom na to pripravila. Medtem ko pri istospolnih je to eden od momentov, ki ga lahko predvidiš in so pogosto ti otroci na to pripravljeni.

Mama 2: »V tem se pa strinjam.«

Mama 1: »Ja, jaz se tudi strinjam.«

Mama 2: »Ja, midve se zavedava, da bo on bolj na udaru. Midve sva šli zavestno v to, on si pa to ni izbral. Me zdaj, bolj ko razmišlja te stvari, razmišlja, kako bo njemu v življenju.«

Mama 1: »Ja, kako bi mu olajšali stvari. Malo bo poseben.«

Mama 2: »Ja, no, to je ta beseda. Mi razmišljamo tako, tudi midve se dostikrat hecava, pa mu rečeva o poseben fant, ima dve mamici. Veš, ne rečeva drugačen, ne pač, poseben.«

Mama 1: »Drugače je pa hecno. Zadnjič mi je sorodnica rekla, da imajo enega v vrtcu, waldorfskem, ki skoz govori, pusti me, jaz sem malo poseben. Ker mu očitno doma to dopovedujejo.«

Kaj pa njegov očka? Ga boste vključili? Je poznan? Sodeluje ali ne sodeluje pri vzgoji?

Mama 2: »Sodeloval ne bo. Midve sva iskale možakarja, ki nama bo na ta način pomagal, je bil to pogoj, da nima nekih ambicij biti sploh starš, zaradi tega, ker midve sva bili že prej družina.«

Mama 1: »Nima interesa, če smo čisto tako.«

Mama 2: »In sva kar tako handfull, je kar zalogaj, ne bi imeli še enega, da bi se z njim ukvarjal.«

Mama 1: »Da bi se trije vpletali v vzgojo? Uf...«

Mama 2: »Smo se pa zmenili, da se zavedamo, da bo pač on enkrat spraševal in bomo takrat lahko rekli to in da ga bo lahko spoznal.«

Mama 1: »To ne bo tabu tema.«

Si bila pa ti na vseh ultrazvokih in to?

Mama 1: »Ja, ja.«

Tudi pri porodu si bila zraven?

Mama 1: »Ja, ja. So bili full fajn ekipa in tudi osebje je bilo super, vse so me obveščal, takoj so me zraven pustil, nihče ni nič spraševal.«

Mama 2: »Midve sva več čas bili skupaj, prav tako partnersko. Tako kot stabilni straight pari, ki pridejo.«

Mama 1: »Tudi vsi so naju tako absolutno takoj dojeli.«

Mama 2: »Tako sva pač povedali.«

Mama 1: »Prav zelo v redu so bili, vsi čist.«

Mama 2: »No, niso sami poštekali, ampak sva pač povedali.«

Mama 1: »...in so bili vsi tako full a res...«

Pa sta kdaj naleteli na kakšno diskriminacijo, ker sta lezbični mami?

Mama 1: »Ja, ko sem šla v porodnišnico. Vratar. Vratar me nikakor ni hotel gor spustiti, sem imela tudi dovolilnico potem, ker mi jo je ona zrihtala. Sem jo klicala vsa objokana, prvi dan po porodu, ko sem hotela jaz s stvarmi zanjo in zanj in vse.«

Mama 2: »Veš tisto, kar sem rabila.«

Mama 1: »Jaz sem hotela gor in on je čisto znorel, da kdo sem sedaj jaz, da kaj, da ni šans, da on mene v ta lift spusti pa, če se razpočim, bolj ko sem mu razlagala, bolj je bil odklonilen. Potem sem klicala njo, za dovolilnico in je poslala dol eno sestro, potem je tista sestra, hvala Bogu, z njim opravila, mene je pa gor poslala. Pač en vratar.«

Mama 2: »Ja in to je bilo to.«

Mama 1: »Ja, to prav, ker sva lezbični mami, mislim da ne. Razen po teh spletnih forumih sam to ne vem, kdo ne bi bil deležen komentarjev, upam, da jim ga bodo vzeli pa takšne, ko sva bili takrat v kampanji za referendum po televiziji in je en model v komentar napisal, ubogi otrok upam, da im (*poudari*) ga čimprej vzamejo in potem se je polno ljudi navezalo na ta komentar, da zihér nam ga bodo vzeli, da na ga morajo in neke take fore, precej bolane. Aja, pa moja teta je tudi zelo prijazno rekla meni, a tebi ne bo grozno, ko boš morala za čisto tujega otroka skrbeti. Pa take bolne malo. Samo oni so res homofobi.«

Mama 2: »Pa babica njena je, sicer res stara in dementna in ima potem take prijave hecne.«

Mama 1: »Itak, zmeraj pozabi, da sploh imava otroka.«

Mama 2: »Tako da od nje recimo zmeraj kaj slišiva, pa to sva že prej, kot lezbičen par. Hecno, ker ona imam mene zelo rada recimo, v kolikor se me spomni. Mi še reče, ja kje si ljubica in tako, ne.«

Mama 1: »Ja, pa čez dom za ostarele se dere meni, ljubico pozdravi, pa tvojo ljubico pozdravi.«

Mama 2: »Ampak je iz drugih časov. In pravi, jaz ko sem bila mlada v Novem mestu tega ni bilo.«

Mama 1: »Tudi enkrat je vprašala njo, a ti si že mela kakšnega fanta in je ona rekla, ja pa sem, ne, pa je rekla, no se pravi, vseeno veš, kaj je ljubezen.«

Ja, samo veš, oni ljubezen rečejo drugim stvarim, po moje. Moram si prebrati knjigo Palce rit in kača ali nekaj podobnega.

Mama 1: »Ogenj, rit in kače niso za igrače. Milena Miklavčič, ja.«

Ja. Prav moram si jo prebrati, čeprav določene stvari so kar grozne.

Mama 1: »Jaz sem jokala, ko sem gledala dokumentarec.«

Mama 2: »Hudo. Kar hudo za ženske tisti čas.«

Mama 1: »Mislim, da osemdeset procentov žensk sploh ni orgazma doživelo ali nekaj takega.«

Mama 2: »Ja, pa njihova dolžnost je bila...«

Vloge pri njegovi vzgoji imata kaj porazdeljene, je katera bolj stroga?

Mama 2: »Ne obe, obe. Edino jaz sem pač imela porodniško plačano, ona je pač morala delat, ker imam jaz pač minimalno porodniško.«

Mama 1: »Veš, kaj je zanimivo? Da so nas, pri otroških dokladah, so mene upoštevali, dohodke od obeh, čeprav ga nisem še posvojila in me nihče ni priznaval kot starša.«

Mama 2: »Ja, samo spet zaradi tega, ker sem jaz v vlogi napisala, da živim v skupnem gospodinjstvu, da si ti nosilka skupnosti. Zaradi tega, ker sem jaz želela, ko sem že urejala otroški dodatek, sem jaz želela že, da je ona zavedena. Da se ve, ker se mi je zdelo, da bo to koristilo nama v nadaljnjem postopku. Jaz recimo, bi te lahko zamolčala... Ampak te ne bi.«

Mama 1: »Ja, ampak recimo oni te.... To je malo hinavsko od države, če bi jaz recimo hotela bolniško vzeti, ker je ta mali bolan, ni šans, ne, ker mu uradno nisem nič, če pa dohodke upoštevajo, me pa gladko štejejo zraven, ker bi nam full lahko doklade povišalo.«

Mama 2: »Ja, samo spet, če ne bi jaz tebe izrazito tam navedla in napisala zakaj, a veš...

Mama 1: »Ja, vem, če bi ti goljufala z drugimi besedami, bi lahko zgoljufala, samo zakaj pa bi človek goljufal konec koncev.«

Zato, da več dobiš. To jih veliko dela, potem pa imajo različne naslove.

Mama 1: »Ja, pa matere samohranilke.«

Ja tega je kar veliko. Potem pa oče vzame očetovski dopust.

Mama 1: »Aja, še to, ko si prej vprašala, če sva izkoristili luknjo sistemu ali pač čisto lepo posvojitve, ne vem, kako točno si rekla, pravico... mislim, da sedaj se že komot reče, da je to pravica, vendar marsikdo tega ne ve. Tudi od lezbičnih parov, ki že imajo otroke, marsikdo tega ne ve, imam občutek, ali pa jim je pod častjo, da bi šli se registrirati...«

Mama 2: »Saj ne rabiš biti niti registriran.«

Mama 1: »Ne, ne, rabiš bit. Samo kot primer, recimo, imamo dve prijateljici, ki sploh nista poskušali, da bi ena posvojila, ker se jim je zdelo, kaj saj ta država itak nič ne naredi zame, zakaj bi me pa oni sedaj neki registrirali, da sva medve pač lezbijke.«

Mama 2: »To je ena stvar, druga stvar pa je, da imaš po moje še vedno full stigmo sploh biti gej. Jaz mislim, da pa velika večina, se sploh ne želi avtirati. So recimo pred njihovimi družinami prijatelji, ne predstavljajo si pa, da gredo sedaj oni pred en urad in rečejo glejte midve sva pa par in živimo kot družina.«

Mama 1: »Ja, glede tega se mi zdi, da sva midve kar dosti izjemne, ker midve res brez problema poveva, tudi v štacuni, če je treba.«

Mama 2: »Ja samo midve sva, enkrat pač res prideš do te meje in rečeš basta, ne morem več drugače.«

Mama 1: »Jaz ne vem, če bi kdaj prišla do te meje, če ne bi bila ti tako skulirana. Res, res, ona je res tko ekstremno skulirana. Sem videla pri drugih lezbijkah, ki niso niti pol toliko cool about them selfs. Čist tako, sekirajo se. Imajo občutek krivde.«

Samo to ti jo družba vceplja.

Mama 1: »Seveda, seveda, sam ona tega nima. Zaradi tega se je meni trgalo. Saj to je to.«

Mama 2: »Če sem bila še dovolj mlada, če se pa dvajset let s tem ukvarjaš.«

Mama 1: »Ja pa ni to tako samoumevno.«

Mama 2: »Jaz nisem tega naredila tebi, ti si to vse morala čisto sama prehodit.«

Mama 1: »Ja, ampak, če ne bi bilo tebe zraven, ne bi tega prehodila.«

Mama 2: »Načeloma, če imaš ti partnerja, ki je primeren, recimo tako kot ti, ko imaš moža in ste fajn družina...«

Nisva poročena. Midva ne moreva posvojiti otroka.

Mama 2: »No je še vedno lažje stvari počet, pač midve sva v enem stabilnem resnem partnerstvu, v bistvu ne. In lažje sva šli...«

Ja, samo če si ti odprta jo potegneš, če bi bila pa ti iz neke prav katoliške družine, ki bi te pač celo življenje, da si moraš poročiti in to s tistim sosedom, ki so ti ga že določili, potegne vse to s seboj.

Mama 1: »Da nimaš sramu, predvsem. Znanka, me je prav dobro posvarila, v bistvu je rekla samo meni, če boš šla v to, še posebej, če boš šla posvojitev, moraš biti pripravljena se avtirat pred vsemi, ki jih srečaš na poti. To je absolutni coming out in se strinjam ja. Samo mene tukaj res ni bilo nič strah tega. Neprijetno mi je že bilo ampak, prav strah ali pa tista panika, ki sem jo pa prej čutila, takrat sem bila jaz res panična, še pred tem. Jaz sem se razkrila šele pri tridesetih, ob njej.«

Mama 2: »Samo je pa še nekaj, kar bi jaz tukaj dodala, ne da večam svojo vlogo, samo... Tako kot sva bili skupaj pri načrtovanju v nosečnosti, celo mojo nosečnost, porod in tako, sva bili tudi skupaj v posvojitvi. Čeprav je enostranska, to ni ena stvar, ki jo je ona sama naredila, čez vse korake sva šli skupaj. OK vlogo, ti si pač zbrala dokumente, ki si jih rabila... Ampak veš, ko je ona vlogo napisala, ki je bila poetična, ko sem jaz soglasje napisala, ki je bilo poetično, veš sva bili skupaj v tem.«

Mama 1: »Ja, pač en dopis moraš napisati in je vse čisto tebi prepuščeno. Nič ni obrazcev, jaz sem pač napisala ene pet strani sem jim natipkala, gosto tipkanega, prav tako full izliv, pa istočasno moraš jasno full o sebi povedat. Čim bolj osebno. In potem je še ona, jaz sem se zjokala, ko sem še njeno brala, veš ona mora pa samo izjavo oddat, da se strinja. In meni so solze tekle, ko sem tisto prebrala, ne vem, tako prav malo sva preterali.«

Jaz sem tudi full cmera. Že sedajle, ko se pogovarjam, o mi je šlo ene dvakrat takole, kar malo kocine pokonci.

Mama 2: »Ja, ne, pač sva skupaj v tem in tudi obe sva se sekirali...in tako no.«

Mama 1: »Ne, saj meni bi bilo najbolj grozno, zato sem se še bolj sekirala, po mojem, ker bi najbolj grozno, da zaradi mene pade to vse skupaj v vodo.«

Mama 2: »Ne, pa saj ne bi zaradi tebe, ne.«

Mama 1: »Ja, saj sedaj je, ne, odločbo imava, tako da...«

To je sedaj pred kratki prišlo?

Mama 1: »Ja, ja. Ja en teden nazaj. Zdaj greva dejansko, jaz bi lahko šla že danes, se še vpisat v rojstni list njegov.«

Ampak ali je potem še neka kot slovesnost posvojitve ali ne?

Mama 2: »Ne, ne.«

Mama 1: »Tudi za registracijo ni slovesnosti.«

Čestitam obema, ne da vama je ratala posvojitve ampak, da imata otročka. Potem torej dobiš odločbo in to je to? Poštar prinese, tisto podpišeš in potem odpreš in potem si...

Mama 1: »In si rečeš, da traja petnajst dni, da bo pravnomočna in potem te je še malo strah, kaj se utegne še zgoditi v petnajstih dneh...«

Mama 2: »To je malo tvoj karakter.«

Mama 1: »Ja, moja paranoja, mal ja. No, sedaj pa je to že mimo, tako da...«

Čeprav, dobro, pri takšnih stvareh te kar razumem, ker je le pač toliko pomembno.

Mama 1: »Mene je strah te birokracije. Jaz sem samozaposlena v kulturi, jaz vem kaj to je.«

Kaj pa, če ne bi šlo skozi, bi bilo potem končano?

Mama 2: »Midve nisva razmišljali, mislim, zagotovo ne bi odnehali.«

Mama 1: »Ali bi šlo preko ministrstva, po moje.«

Pritožbo?

Mama 2: »Midve sva razmišljali, da če ne bi šlo skozi, da bi pač poiskali, kateri so naslednji višji koraki, ne.«

Mama 1: »Ministrstvo.«

Mama 2: »Ministrstvo in potem mislim, da tudi ustavno sodišče, čisto v končni fazi. Mislim, midve bi, pač, čez vse to šli. Midve sva bili pripravljene iti čez vse, do konca, do evropskega sodišča, če bi bilo treba.«

Mama 1: »Ja, ja.«

Mama 2: »To, to, absolutno. Tudi tako sva stvar recimo spremljali, tudi tako sva se poučili, sva pridobivali informacije v tej smeri.«

Kje pa sta večinoma dobila informacije?

Mama 2: »Ne, kar te, sva vprašali pri... X.X, ki je pravnica. Pa pri Y.Y, ki je odvetnica.«

Mama 1: »Ja sva se malo pozanimali. Res pa je, da so vse to lezbijke, ki sva jih spraševali, kar pa moraš imeti mrežo. Ni nujno, da ima vsak to, ne. Da poznaš sploh.«

Kaj Rozalija ali kaj je nek forum, to poznata?

Mama 2: »Ne, nisva. Po teh forumih pa nisva.«

Mama 1: »Ne, ne veva.«

Mama 2: »Jaz nisem pristaš forumov.«

Ja na forumih ima veliko solate, pa ...

Mama 1: »Pa več kaj, anonimni so vsi in lahko vsak tam nekaj nabija. Meni je to malo neumno.«

Mama 2: »Aja to meni, ne.«

Mama 1: »Tudi anonimni me ne zanimajo, ljudje, mislim, kaj naj, kaj naj si z njimi pomagam.«

Spletni ja, ki imajo nek naziv, da se lahko potem izživljajo, da lahko ven dajo stvari, ki si jih drugače ne upajo.

Mama 1: »Jaz tudi komentarjev pod članki največkrat ne preberem.«

Mama 2: »Jaz edino šport.«

Mislita, da bi se moral postopek za enostransko posvojitev za raznospolne in za istospolne kaj razlikovati?

Mama 2: »Jaz mislim, da ne.«

Mama 1: »Jaz tudi mislim, da ne.«

V vajinem primeru je socialna delavka dejansko gledala mislim ocenjevala sposobnost starševstva ali tudi kaj drugega?

Mama 1: »Ja, od začetka, sem imela občutek, da kar gleda malo, da kaj sedaj to je, pa tako... potem pa se je full izobrazila tudi ona vmes.«

Mama 2: »Jaz mislim, da samo v fazi, dokler se res ni začel postopek, je ona imela malo... Mogoče kako vprašanje.«

Mama 1: »Malo predsodek.«

Mama 2: »Ma, ne bi rekla. Pač, bolj nevednost bi jaz rekla.«

Mama 1: »Ja, saj nevednost je v bistvu predsodek.«

Mama 2: »Jaz mislim, da bolj to, veš, posvojitve v Sloveniji je zelo zelo malo, ne, že tako nimajo izkušenj tukaj, ne, in mislim, več ko bo prakse, bolj to bo. To pač je stvar bolj nekega osebnega čuta tega socialnega delavca oziroma strokovne osebe, ki to obravnava.«

Mama 1: »Pa tudi emocionalne zrelosti tega človeka, na katerega pač naletiš po loteriji.«

Mama 2: »Tudi na konec koncev, te ljudje, mislim, jaz, jaz socialno delavko spoštujem in... Veš oni vidijo res full grdih, full žalostnih stvari, ne. Redko vidijo, da so to neke srečne družine, veš. Na centru, če vse štima in če je vse srečno, nimaš opravka z njimi, ne.«

Mama 1: »Res je tudi, da je ona nama dejansko rekla, prvič, ko sva bili pri njej, ne vem, če se ti tega spomniš, je rekla, ne bosta verjeli, kaj jaz vse vidim, ljudje hočejo ostati skupaj, pa so čez pol leta že čisto skregani, pa se potem podjebavajo eden drugega pa takšne tako, da temu se hočemo izogniti.«

Mama 2: »Ja to že. To že iz posvojitve, veš oni vidijo težavo, agresijo, lakoto,...«

Mama 1: »Ker ona je meni v naprej rekla, da bi jaz najraje videla, da je to čimprej in da ji je popolnoma jasno, da pričakujem, da se bo ona samo z nami ukvarjala, čeprav jaz nisem nič tega rekla, ampak je dejstvo, da sem pričakovala. No in potem je pa rekla, da zaradi tega bi ona rada, da v njenem interesu je pa, da traja čim dlje, da vidi, kako se najin odnos razvija, kar sem jaz takrat zelo slabo prenesla, da mi je to rekla.«

Mama 2: »Ampak je to res, glej, za otroka gre.«

Mama 1: »Samo v bistvu je res, ne.«

Čeprav je nekje omenjeno, da pri istospolnih parih, se otrok ne more po nesreči zgoditi.

Mama 1: »Ja, ja.«

Mama 2: »Ja.«

Da so to res željeni in načrtovani otroci, ker ne samo, da rečeš, aha sedaj pa bi mi...

Mama 1: »Sedaj si to točno povedala, kar je najin line bil tam.«

Ker tako kot si ti rekla, ker takrat, ko imaš enkrat otroka, pa nisem več samo jaz in moraš, kot si rekla, biti pred vsemi, stat za svojimi dejanji, pač svoje stališče braniti.

Mama 1: »Ja in vedeti, da je to OK.«

Mama 2: »Je pa res, veš. Nismo pa po drugi strani nič boljši, veš. Tudi mi se razhajamo, veš imava znanki, ki sta pač tudi bili vključeni v otrokovo vzgojo toliko in toliko časa, nista uredili nobene posvojitve pa sta šli narazen.«

Mama 1: »No, saj lahko greva tudi midve, da se razumemo.«

Mama 2: »Seveda, saj četudi je on skrbno načrtovan, pa je to najin ljubeč odnos, saj se vse živo godi.«

Mama 1: »Ja, tega res ne moreš reči.«

Mama 2: »Ni, da mi smo pa sedaj druga skrajnost.«

No samo verjetno je vseeno pri heterospolnih...

Mama 2: »Tam se otrok lahko zgodi.«

Lahko se ali pa rečeš, dajva ga bova imela in ga naslednji teden narediš, če so ta pravi momenti.

Mama 1: »Ja, ali pa ti kondom počī.«

Mama 2: »Ali pa če so kakšne težave, pa rečeš mogoče je pa čas za otroka.«

Ja dajmo z otrokom reševati.

Mama 1: »Ja, tega jaz ne razumem.«

Pa full je tega. Pri istospolnih, pa če dva nista tako sigurna, da bosta skupaj, pa verjetno niti nimata želje po otroku?

Mama 1: »Jaz v bistvu zelo malo istospolnih poznam, ki bi imeli žejo po otroku. Ker imam občutek, da to te P in Company mislijo, da to bo blazen naval kar na te urade za posvojitve. Jaz mislim, da to niti slučajno ne bo.«

Ne blazen naval. Vi boste nam, heterospolnim, boste jemali naše otroke. (Smeh)

Mama 1: »Ne tistih nočemo, ker so že ferderbani.« (Smeh)

Mama 2: »In babice razbabičili. (Smeh) Jaz mislim, da tako, da ta P je ena kar...«

Mama 1: »On je zloben.«

Mama 2: »Zloben ja. Vprašanje, če ga to res tako moti, če ni to res kar neko nabiranje točk.«

Mama 1: »Po moje bolano ambiciozen in mislim, da to sploh ni njegovo resnično pristno verovanje.«

Mama 2: »Ti neki sledilci in vsi ostali, ki pa tako žugajo na nas, ne, to so pa tako pač nerazgledani ljudje, ne vem kaj, se bojijo, da se bo to pač...«

Mama 1: »Pa rabijo ventil z svoj bes.«

Mama 2: »Če bodo otroci v šolah omenili, da obstajam, ne vem, kaj se bojijo potem, da bodo njihovi otroci to kar postali, veš.«

Mama 1: »Ja kot, da je nalezljivo, se obnašajo. No pa saj tudi moje širše sorodstvo. To, da sva midve skupaj, še nekako, naj bova, vsaj nisva tipa, da bi si v rit turili kaj, ampak da imava pa otroka, to je pa višek perverzije.«

No pa saj včasih so za nezakonske otroke, jaz imam recimo dva pankrta konec koncev ne.

Mama 1: »Ja, ravno tako bi bila, veš tisti Samorastniki, ne.«

Ne, nihče me danes ne vpraša ali sta vidva poročena, dobro za posvojitev bi me, tukaj še je to, pač za skupno ne.

Mama 2: »Pa saj že moja mami, pa naju dojema, pa je zelo svetovljanska, ne...«

Mama 1: »To je ta prikrita homofobija dostikrat.«

Mama 2: »Pa nekaj govoriva, pač zgodovino od enega moža pa je rekla, on je bil nezakonski. In ji rečem, a dej mami. Ja tako se je včasih reklo, mi reče, saj veš kaj mislim. Samo nima to veze z neko homofobijo.«

Mama 1: »Ja, samo to je ene vrste homofobija. Meni je homofobija, če mi nekdo reče, saj če boš pa ti kdaj knjigo napisala, pa itak imaš svojo založbo, saj ti bojo izdali, saj si pa ja njihova, ker je pač založba ŠKUC, ne. Mislim, obstaja, saj mi ne bojo oni nič naredil, ampak, a veš.«

Mama 2: »Dobro, samo to ti ni moja mama rekla.«

Mama 1: »Ne, ampak to je meni homofobija. To je homofobija.«

No saj tudi na splošno tako velja, da vi se pa vsi med seboj poznate.

Mama 1: »Ja, ja. (smeh) A poznaš tisto, ker ona je tudi. Ja, kaj je tudi? Prevajalka? Ali kaj? Ja, ne...ki je tudi, a veš, saj veš ne. »

Ja pa Bog ne daj reči.

Mama 1: »Ja, ker to se ne govori. Bo narobna beseda.«

Vaša je, ne?

Mama 1: »Ja, vaša, ja.«

Se mi zdi, da smo vsi to tako malo naučeni. Tako kot nezakonski, ko nekaj bereš. Določeni podatki so, ki jih vedno daješ. Tako kot ob rojstvu otroka, nihče ne reče, da ima pa rjave oči, recimo, ali pa ima veliko las, ampak v tistem sporočilu so samo, koliko je težek, koliko je velik, pa takoj naslednjo sekundo čisto vsi pozabijo, vključno z imenom. Mogoče ime še, spol si še zapomnijo, da boš pa, vsaj mene, zelo sem jih vesela,

vse, ki jih dobim, ampak kilaže si pa pač... Ampak veš, vsi smo navajeni...pa tudi potem, ko vprašaš, koliko je bila pa težek, pa v bistvu te ne zanima...

Mama 1: »Ja avtomatizem.«

V bistvu me zanima, če je vse v redu z obema.

Mama 2: »Če se vrnem na temo. Po drugi strani pa to, ne samo, da je šlo za naju, ki sva pač homoseksualni par, jaz mislim, da je v naši družbi še vedno, kar precej tabujev glede posvojitve same, ne.«

Mama 1: »Ja, pa neobveščenosti.«

Mama 2: »Moja mama, sicer ona bo letos stara 66 let, ampak je bila posvojena. In en del družine, od očeta, jo je takoj sprejel, od mame, veš, pa nikoli ni bila zares njihova. Je bilo pa to, kaj si pa tega pankrta, ne. Tako, da se mi zdi, da je tukaj morda ta dvojnost.«

Mama 1: »Mogoče, da zaradi tega, da sva bili midve bolj cool glede tega. Ker pač ti imaš to od mame, ki je posvojena, da ni noben tabu.«

Mama 2: »Hja, ne vem. Meni se je zdelo pa bolj tako, da jaz pač full verjamem v naju in vem, da sva en stabilen par. Jaz sem skoz mislila, da bodo oni ocenjevali, v kakšno družino bo otrok prišel živeti in da bodo gledali, kako sva midve stabilni, tako za prihodnost. Ne vem, jaz se nisem tega tako bala, jaz sem gledala na to, kot na neko tako, malo ne fer, eno takšno situacijo, v katero moraš iti in čez katero sva morali zgristi. Nikoli nisem razmišljala, da ne bi. Edino sem razmišljala, da bo mogoče dlje trajalo. Meni se zdi osem mesecev odličen...«

Mama 1: »Ja za prvega otroka, ker sta znanki rekli, da za prvega sta rabili eno leto in pol, drugi je šel pa v pol leta skozi.«

Od vloge do odločbe?

Mama 1: »Ja. In jaz sem se tudi psihično pripravila na komplikacije, zaradi tega sem bila malo paranoična.«

Mama 2: »Pa to je tudi malo karakter. Ti si zelo neučakana, recimo. Ti bi vse kar, veš.«

Je on v vrtcu?

Mama 2: »Bo. Septembra gre v vrtec.«

Kolikokrat pa naletita na vprašanje, katera je pa prava mama? Kako pogosto?

Mama 1: »Aja, ne rečejo prava. Katera je rodila, rečejo...«

Mama 2: »Skoz. Non stop.«

Mama 1: »Skoz, ja. Oziroma, če bi že rekli, bi rekli biološka mama. Vsaj ta najin krog, no. So nekako bolj tako osveščeni, da tega se ne reče.«

Ja, pravi mami sta obe, sedaj tudi uradno.

Mama 1: »Ja je pa ena prijateljica vprašala, čigav pa je.«

Mama 2: »Ja in to njo.«

Mama 1: »Ja, mene je vprašala. Čigav pa je? Pa ve, da je ona rodila, ne. Od katerega očeta? Jaz sem rekla, najin in je rekla, pa ne to, saj veš, kaj mislim. Jaz sem pomislila, da ji bom kar focco stisnila. Je prav provocirala...«

Kako kot socialna mama dokazuješ starševstvo? Moraš imeti kakšne liste, aja priimek imata vidve enak.

Mama 1: »Ja, midve sva registrirani in sva si priimek spremenili, da imamo vsi trije istega.«

Mama 2: »Nismo pa bili, v neki taki situaciji, da bi to morala dokazovat. Mogoče bi to bilo, veš, ko še ni v vrtcu, mogoče bi to bilo edino pri zdravnikih, kjer nas je pa takoj sprejela.«

Mama 1: »Ja, zdravnica je krasna ženska.«

Mama 2: »Pediatriinja njegova je takoj njo sprejela kot mammo.«

Mama 1: »Ona je bila tudi moja zdravnica, dolgo časa.«

Mama 2: »Tisto, ko zbiraš pediatra je ona to urejala (pokaže na mammo 1).«

Mama 1: »Spomnila sem se, da je ona pač za te ta male dojenčke in sem vprašala, sem vse povedala, da smo lezbična družina, če bi slučajno nas vzela in je takoj odpisala, ja seveda, pridite, čeprav je zelo zasedena.«

Mama 2: »No, to bi bilo mogoče edino, drugje ne rabi, ker nihče ne sprašuje.«

No pa saj, v bistvu, s tem priimkom. Je bil že od rojstva on z vajinim dvojn timer priimkom?

Mama 1: »Ja in tudi oče ni bil nikoli vpisan.«

Mama 2: »Ja, to sva tudi razmišljali.«

Mama 1: »Ja, namenoma smo isto dali.«

Mama 2: »Ja, če bi bilo kdaj potrebno z njim čez mejo.«

Mama 1: »Ja, da nimam problemov, če grem jaz sama z njim.«

Mama 2: »Čeprav delamo stvari kar družinsko. Smo radi skupaj.«

Najlepša hvala.